

**Instrvctio R. P. Bartholomæi Riccii Societatis Iesv
Theologi De Modo Recte Meditandi De Rebvs Divinis**

Ricci, Bartolomeo

Mogvntiæ, 1605

Pars Tertia. De Iis Qvæ Meditationem Consequuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59608](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-59608)

PARS TERTIA.
DE IIS QVÆ MEDI-
TATIONEM CONSE-
quuntur.

PRO O E M I V M .

ENDIMVS ad Operis fine,
hoc est ad partem Tertiam,
in qua agendum de iis qua
Meditationem consequun-
tur. inter quæ est Examen
meditationis iam factæ, de qua agemus in
prima parte capit is vltimi totius operi.
Sunt alia quidem, quæ & in ipsam Medi-
tationem incidere solent, tamen quia sua
natura à meditatione distincta sunt, ut in
progressu liquebit, hac parte à nobis tra-
ctanda sunt. Inchoabimus autem à Tra-
ctatulo de Distractione, cui subiiciemus al-
terū de ariditate spirituali, & tertium de
Consolatione spirituali. ac demū quartum
& extremum de modo Examinandi con-
scientiam.

TRA-

TRACTATVS I.

DE Distractiōne.

Quid sit Distractiō.

C A P. I.

QVONIAM Aristoteles docet plenam priuationum notitiam haberi non posse sine perfecta notitia habituum oppositorum, conueniens videtur, ut prius expōnamus quid sit ATTENTIō, ut eo facilius, clariusq; intelligatur quid sit DISTRACtiō, cum nihil aliud sit quam priuatio attentionis.

Qvod ergo ad nomen Attentionis pertinet, non dubium est venire à verbo Attendo, cuius duplex est significatum instituto nostro cōgruens. Primo significat extensionem: secundo applicationem animi ad actiones potentiarum cognoscentium, tam internarum, quam externarum. Ex secundo significato, ut mox dicam, oritur prium, illudq; est quasi nominis Attentionis materia.

Ee Pro

Pro intelligentia autem sciendum est, animam nostram per supradictas potentias spirituum animalium ministerio operari: qui spiritus insunt dictarum potentiarum nervis, ac per eos, quia vacui sunt, decurunt, haud secus quam sanguis in venis. Il- lud quoque obseruandum, quo plures spiritus confluunt, hoc efficaciorum reddi cuiusque potentiae operationem. Ad eam autem concurrunt multi, ad quam se anima ad intense operandum applicuerit iam quia dictorum nervorum canales sunt angusti, aduentu multorum spirituum laxantur. Videre id licet, si alicui occludatur unus oculus, tunc enim spiritus, quia aduertunt se quasi otiosos continuò defluunt ad alterum oculum patentem, & pupillam laxantes visibiliter illum inflat. Quod si oculum clausum iterum reseres, statim videbis eos in pristinum statum relabi. Non secus videimus intumescere venas, quando brachium constringitur, quia tunc multus sanguis confluit. Ab hac extēsione nervorum multitudine spirituum effecta, quādō intense operamur, nomen Attentionis sumptum est, quæ in hunc modum describi potest. Attentio est applicatio animi ad exercendam operationem in via tantum potētia. Quod

MEDITANDI PARS III. 435

fit spirituum animalium opera & beneficio.
Et hæc satis sint de attentione: nunc trans-
emus ad Distractionem,

DISTRAC^{IO}NE, si vocem spectes, deriuat
tur à verbo *distraho*, id est, in diuersas par-
tes traho. Quando ergo anima, exempli
causa, operando in Intellectu, patiter vult
aliquid videre per oculum, dicitur distrahi:
quia incedit velut tracta ad duas diuersas
potentias, & actiones. Vnde fit ut neutra
actio rectè fiat, secundum versiculum com-
munem. *Pluribus intentus minor est ad sin-
gula sensus.* Contra, quando vniuntur spiri-
tus, dicimus operationem sequi vividiorē,
secundum illud aliud dictum. *Virtus unita
est fortior dispersa.* Clarè id videmus in æneo
tormento, quo enim puluis intra illud plus
fuerit contusus & de presus, hoc maiorem
edit strepitem. Vnde homines, quibus acer-
visus nō est, oculos claudunt, ut rectius quip-
piam videat: sic enim restringuntur, & ner-
vi in oculo existentes, & pauci spiritus qui
in eo restant arctius vniuntur, & effica-
cios, firmiusque siue propinqua, siue re-
mota conspicunt. Dico ergo, tunc dis-
tractum hominem esse, quando eo tem-
pore, quo cogitare cœpit de vna re, qualis-
cunq; illa sit, mox cogitatione deflectit ad

E e 2 aliam,

436 INSTRVCT. DE MODO

aliam, vel priorem deferendo, vel imperf-
etè continuando. Vel certe quando mente
cogitans de vna, sensu vult simul attendere
ad aliam. Hoc sensu dicitur distractus Mer-
cator, qui dum rationes expensarum mer-
cium excipit, cogitat de naue cum nouis
mercibus aduentura. Dicitur autem huius-
modi cogitatio, distractio, quia dilcrepat
ab actu rationes exigendi, quas præ mani-
bus habet. Quamuis verum sit magis pro-
priè usurpari hanc vocē in actionibus men-
talibus, ut in Exercitio studiorum, & simili-
bus: strictius autem in exercitio Deuotio-
nis, ut orandi, audiendi sacrum, vel concio-
nem. Deniq; S. Bernardus serm. 47 in Can-
tica inter distractiones etiam numerat, cogi-
tationes bonas, quando alienē sunt ab eo
quod præ manibus est. Purè, inquit, diuinis
laudibus interessere debetis, ita & tñis, dum
psallitis, cogite. nec solum dico & tñadu cogi-
tationes vanas & otiosas: Et andas sunt & il-
la, illa duntax. et hora, & illo loco, quas officia
les fratres pro communi necessitate, quas ne-
cessario admittere compellunt: sed ne illa
quidem profecta recipere tur. c consilium,
qua paulo ante in clauistro sedentes in codi-
bue legeratis: qualia & nunc me sicut voce
differente, ex hoc auditorio spiri sa fandi
reson-

recentia reportatis. Salubria sunt, sed minimè illa inter psallendum salubriter revolutus. Spiritus enim sanctus illa hora gratum non recipit, quicquid aliud, quam debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.

De Causis Distractionum, quas habemus in nobis.

C A P. II.

PRIMA Causa sunt quinq; sensus corporis externi, vt iam demonstrabo Incipio à Visu. Ieremias in threnis ait. *Oculus meus Thren. 3.* depravatus est animam meam. Quod testimonium tam clarū est, vt expositione non indigeat Experientia enim docet, nō quis anno, mense, die, sed quavis hora, vel etiam momento id nobis contingere. Causa est, quia cum usq; ad calcaneum vitæ sensuali simus assuefacti, facile à consuetudine peruersa in mille abripimur, proh dolor, vanitates. Accedit quotidiana rerum sensibilium necessitas, ob quam sensus in perpetuo quodam sunt exercitio De Gustu dicit. Offus a in abcedario de Recollectione hominem spiritualem non debere vesci cibis, acuto vel admodum sensibili sapore affectis, eo quod præter alias causas suis vaporibus

Ee 3 refri-

refrigerantibus crebro distrahant Memoriā. De ODORĀ: v̄ verò idem scribit, non

solum nō boni odoris res debere à spiritali

homine circumferri, sed nec mali & terti,

nisi id faciat sui mortificandi causa.

FACILE notat distractionem animi is, qui è memoria aliquid recitat, aut actionem aliquam, quæ attentionem postulet, exercet, si casu, aut gesticulationes aliquas vel motus videat, vel audeat insolitum strepitum, quia facile obliuiscitur. Cuius rei causa est. Nam cum animæ nostræ virtus insit finita, quo plus intenderit vni rei, hoc minus poterit alteri, idq; sit, quod vna pars spirituum deserta Memoria migrat ad oculos, vel aures, & sic memoria in recitando languescit: torque spiritus possunt recurrere ad illos sensus, vt Memoria profusa deseratur, ac succedat omnium obliuio.

Greg. p. 3. S. GREGORIVS in Pastorali accommodatē
admon. ad hāc rem vtitur hac similitudine. In fontibus hoc minus aquam in sublime exilire,

quo ex locis depressoibus delabitur, tamque originis locus depresso esse potest, vt ne guttula quidem sursum exiliat. Quæ defectio cernitur quoque in ipsis sensibus externis, quando v. c. quis tanto studio audiendæ rei incumbit, vt oculis licet paten-

giibus.

ibus non animaduertat quis transeat, nec
vocem quamuis sonoram se vocantium ex-
audiat: quod non alia de causa contingit,
quam quod uno eodemque tempore ani-
mus noster non possit nisi vni rei perfec-
tus intenus.

ALTERA causa est Phantasia, quæ mul-
tis modis distrahitur. Primus est, cum illi
se offerunt species rerum alias sensu exter-
no perceptarum. Secundus, cum ipsa fin-
git res prodigiosas nunquam visas vel au-
ditas, vel varias rerum species coniungit,
ut humano capiti ceruicem equinam, vel
hominem aut domum inuersam. Ter-
tius est, cum sensibus corporeis percipi-
antur non solum rerum imagines, sed et-
iam accidentium, ut colorum, locorum,
temporum, & similium, ac constet multas
res corporeas iisdem accidentibus affe-
ctas, crebro fit, ut dum meditatur homo de
circumstantia vnius rei, dilabatur ad cir-
cumstantiam similem rei alterius Declara-
bo id exéplo, quod verè accidit. Meditaba-
tur quidā in verba Ecce homo à Pilato ad *Matt. 27.*
Iudæos dicta, cum iis demonstraret Christū
flagellatum, & purpura amictū: ratione au-
tem coloris rubei phantasia illi represeñauit
Cardinalē purpura itē indutū. A Cardinali

Ecc 4. ita si.

transiuit ad sacellum Papæ, in quo multos alias ita vestitos cōspexerat: occasioneque loci meminit quo adorationis genere venerentur Papam, ac denique descendit ad modum, ut ad inclinationes, exosculaciones, & cætera. Vides itaq; quomodo color meditantei transtulit ad personam, persona ad locum, locus ad actionem, actiones deniq; ad modum.

TERTIA causa Distractionum sape numero sunt animi passiones, maximè si sunt immoderatæ, & malè mortificatae, quamuis enim illæ sedem suam habeant subtilis in corde, tamen in capite distractiones efficiunt, eo quod summam habeant cum phantasia coniunctionem. Tam arcta enim est cōiunctio appetitus sensitivi, cum potentiis cognoscendi facultate præditis, siue internis, siue externis, ut vix commotatur aliquia passio, quin illico ab aliis sentiatur potentiss, quæ operam suam quoq; mox præstant, Verbi causa, accendatur quispiam ira ob iniuriam illatam: phantasia mox repræsentat, mira agilitate grauitatem iniuriae, obligationem & facilitatem vindicandi, & si inimicus sit præsens minacibus occulis eum intuetur, si absit, commordet labra, digitos, iurat se vlturum contumeliam. Il-

lustre

lustre huius coniunctionis, & cooperatio-
nis subitæ exemplum habemus in organo.
quam primum enim organista in infima li-
cer organi parte attigerit dentes eius, quos
vocant, extemplo resonant fistulæ etiam
sublimes, ob communicationem, quam ha-
bent cum venti receptaculo in medio col-
locato. Idem liquet in campana, quæ licet
tecto imposita, tamen sonat, si ab ædituō
infra in templo constituto pulsetur, nempe
ob cōiunctionem utriusq; per medium fu-
nem. Quo exemplo potest cognosci & alius
quidam passionum animi effectus, nempe,
quod sicut campana, postquam edituus de-
stigit funem trahere, aliquandiu adhuc per
se sonat, & commouetur, sic homini passio-
ni obnoxio, quod maximè appetet in ira,
etiam si semel deposuerit voluntatem vin-
dicandæ iniuriæ sæpenumero, etiam dum
minime expectat, recurrit cogitatio vindi-
ctæ Eundem effectum procreat Amor, iu-
xta illud Christi. *Qui est thesaurus tuus, ibi est Matt. 6.*
Ecce tuum. ac si diceret, ubi est, quod amas,
ibi sunt tuæ cogitationes. Quod egregiè
declarat imago quædam circa crucifixum
Christum, in ære incisa; in cuius uno latere
nexus genibus pictus est homo diues, ex cu-
iis fronte variaæ excunt lineæ, in varias res

Ee 5 termi-

terminatæ, alia in nauem tempestate maris iactatam, alia in mulierem circundatam liberis, alia in venationem canum: quibus significatur illum dum vacaret precebus, vi amoris mente distractum fuisse ad talia cogitanda. De quo modo orandi conquestus est Deus apud prophetam, dicens.

Isa. 29. *Populus hic labis me honorat, eorum longe est à me. Ex altero latere depictus erat pauper mendicus item supplex, excusus fronte, quia tot amoribus occupatus non erat, vna tantum linea egrediebatur, & terminabatur in latere Christi apero. Eosdem effectus habet quævis alia passio. Sunt ergo homines huiusmodi perturbationibus animi obnoxii similes falconibus, qui funibus alligati ad manum venatoris, quocunq; auolare intendant, q. laqueo retinentur. Ac notatu dignum est, etiamsi funiculi coriacei, quibus falco cōstrictus est, essent ex filo, etiam serico vel aureo, modo multi sint æque illos valere ad retinendum falconem. Sic anima non solum impeditur in oratione ab eleuatione mentis in rebus magnis, sed etiam in paruis etiam si in speciem sint piæ & sanctæ, quando amantur iner-
dinatæ.*

D

Decausis externis Distractionum.

C A P. III.

PRIMA causa externa est Dæmon, qui
vehementer persequitur sanctum ora-
tionis exercitium, ut docet Cassianus in
Collationibus. *Orationibus*, inquiēs, maxi-
mē insidiantur demones. Etsi ad distrahen-
dum, eum imprimis iuuent tres causæ in-
ternæ iam explicatæ, sicut iam iam declara-
bo, incipiendo à prima, de sensibus exterio-
ribus.

*Cass. I. 17.
c. 14.*

Agit enim per illos, primo procurando,
ut obiecta ad distrahendum idonea in illos
incurrant. secundo, ut ferantur in eiusmo-
di obiecta Tertio, fallendo sensus, vel cum
obiicit res phantasticas & falsas, vel cum
earum species in sensus imprimat. Luculen-
tum huius rei exemplum exstat in Chroni-
cis Franciscanorum, in quibus commemo-
ratur, sancto quodam fratre in Ecclesia piè
orante, dæmonem specie gliris per funem
se demissile in lampadem, & oleum ebibis-
se, ut illum vel mēte distraheret, vel ab ora-
tione auocaret, sciens eum amantem pau-
pertatis, nec damnum passurum. verum ille
suspiciatus, quod erat, nihil se commouit.

Agit præterea in phantasiam, commo-
nēdo eas species, quib. vnumquemq; nouit
magis

magis distrahi, ut refert S. Hieronymus in vita S. Macarii. Scribit enim illum oculis suis vidisse, quas species dæmon monachis suis in oratione obiecerit: nam aliis formas mulierum, aliis palætorum, aliis aliarum rerum obiecit, nam postea rogati, quibus cogitationibus tentati essent, idem confessi sunt.

*Cap. coll.
9. c. 6.*

Vtitur deniq; & ministerio passionum. Exemplum est in Cassiano de monacho qui tanto ardebat desiderio spelunculam suam laxandi, ut totum diem consumeret in ea excavanda. Vedit enim alius monachus astantem illi æthiopem, & brachium eius cominouentem.

*Greg. 28.
mor. c. 9.
Thren. 9.* SECVNDA causa est Dominus Deus. Sed quis id credat? Ita asseuerat S. GREGORIVS in verba Ieremijæ. Opposuit nubem, ne tristis oratio, & c. menti nostre terrenis voluptatibus assueta curarum suarum phantasma in isto iudicio obiciet, quibus eam in ipsa orationis sua intentione confundet, & quam desideriis infirmis deditam non ignoras, recte cactam ab intuenda lucis tua per spiculatæ reuheras: Et cum in te intenditur, ipso a te cogitationum suarum nubilo reflectatur, & quatenus, & assidue cogitat, quia vult, hac etiam in oratione toleret, cum non vult. Vbi aduertere, sanctum

sanctum illum supponere distractionem
considerari posse, vel ut obnoxiam culpæ,
quum sit actio deficiens à debita rectitudi-
ne, id est. attentione: vel ut poenam ex ante-
gressa culpa secutam. Et hoc secundo mo-
do ait s. Gregorius aliquando eius causam
esse Deum, ad castigandum scilicet distra-
ctum. Postquam enim quis data opera to-
tum diem impendit tractandis rebus terre-
nis & caducis, permittit Deus, ut illi oratio-
nivacanti vel in uito terrenæ occurrant co-
gitationes. Notanda autem est illa locutio,
QUIA VVLT, hoc est, propria voluntate, & li-
bidine, ut distinguatur ab iis religiosis, qui
ex mandato superiorum de illis cogitant,
ad quos pertinet illa Christi promissio. Et s. Mar. v. 6.
mortiferum quid biberint, non ei nocebit. Et
forte hanc doctrinam S. Gregorii voluit
communari figuratè Deus in persona Cain,
quando ei maledicens dixit. Eris vagus & Gen. 4.
profugus in terra. hoc est, mens nostra in o-
rationibus vaga erit, & errabunda, instar
hominum profugorum qui nusquam sedem
stablem habent. Nec vellem te fastuoso
spiritu respondere cum Cain. Maior est ini-
quitas mea, quam vt veniam merear? inter-
rogantis forma, quasi miser, ut nonnulli vo-
lunt, lamentaretur Deum in se a quo seue-
riore n,

riorem, temerè cogitando pœnam sibi inflam esse grauiorem culpa. At potius malum te cum humili de te existimatione, agnoscendo lapsus tuos graui pœna dignissimos, dicere affertiuè, quanto te aduertis distractum, *Maior est iniquitas mea, quam si Gentiam merear.* O dulcissime Domine, confiteor, tātam cogitationum alienarum turbam, mihi merito cessisse in pœnam, sed longe inferiorem culpa tot vanitatum, & affectionum, quibus non solum quotidie, sed etiam quauis hora & momento anima mea iminergitur.

*De remediis contra causas internas
Distractionum.*

C A P. IV.

MEDICI duo remediorū genera usurpant contra morbos corporum. Alia enim sunt *Præseruatiua*, quæ danturante morbum, hoc est, ne aditus detur morbo futuro. Alia verò dicuntur *Purgatiua*, quia purgant & liberant hominem a morbo iam acquisito. Utroq; genere remediorum vtemur & nos contra hoc perniciosum distractionum malum.

Quod igitur ad sensus attinet, eorum semedium *præseruatiū* est, ut bene custodianus

diantur exemplo B. Iob. dicentis. *Pepigi sa-
du cum oculis meis, ne cogitarem quidem de* ^{Iob. 31.}
Virgine. & Regis Davidis, dicetis in psalmis.
Posui custodiam ori meo, ut non delinquam in ^{Psal. 38.}
lingua mea & iuxta consilium Ecclesiastici ^{Eccles. 26.}
*scribentis. Sepi aures tuas spinis, linguam ne-
quem nolis audire.* Idem faciendum de cäte-
ris sensibus, imitando B. Bernardū, qui con-
templationi sic addictus erat, ut vix sensibus
nisi ad officia pietatis vteretur. Et quoniam
maximè offendimus oculis, cum per vias
publicas eundū est, meminisse debes illius
dicti B. Ephræm in sermone de vita spiri- ^{Tom. I.}
tuali. *Quando è cella egrederis munitos rene nu, 21.
oculos, sic tecum ratiocinās. Non tanquam pi-
ctor egressus es, ut formas hominum effingere,
atq, exprimere discas.* Quod consilium se-
dulò obseruauit bonus Pater noster Hiero-
nymus Otellus, qui rogatus quomodo fieri
posset, ut maneret ignarus viæ publicæ &
quidem re Etæ, nec ita longe quam crebrius
transierat cōcionis habēdæ causa in Eccle-
sia Episcopali suæ vrbis, respondit, se occu-
patum esse melioribus rebus in capite suo
recondendis, quā possit habere ex aspectu
viarū Idem demū vitio oculorum laborare
cœpit non exiguo, quod semper demissis in
terram oculis, ac semiclausis incederet.

R. DEA.

REDEAMVS nunc ad Phantasiam, quam diximus variis modis distrahi, ut cuiq; proprium antidotum tribuatur. Primum est, iam datum sensib. Sicut enim si sub vesperam cito occludantur fenestræ, culices non inuolant in domum, nec dormientibus sunt molesti, sic si bene custodiantur sensus, facile rerum futilium & impertinentium acrebuntur imagines: idq; eo studiosius facendum est, quo aditu semel patefacto æctius contra distractiones irruentes nos tueri possumus, sicut nec à mordacibus istis bestiolis, si fenestræ apertæ maneant. Quanquam has manu captas expellere tandem possumus, illas verò species vix possumus, quia manum in phantasiam immittere nō possumus. ALTERVM remedium est quamvis Auicenna doceat, naturalē esse phantasias continentem motum, in variis speciebus efformandis, fabricandisq; chymeris tamen B. Thomas addit, eam tam esse subordinatam rationi in homine, ut quodammodo sit capax habitus virtutis, & quod imaginatur, imaginetur ordinatè. Quamvis etiam, inquit, in ipsis inferioribus virtibus sensuibus apprehensionis possint poni aliqui habitus, secundum quos homo fit bene memoratus, vel cogitatus, vel imaginatus. Remedium

Auic. I. de

prin. nat.

Thom. 12.

q. 50. a. 3.

medium ergo idoneum erit, futilibus istis
imaginibus aditum præcludere sedulo. hoc
enim studio obtinebitur, ut non occurant,
nisi quando conueniens fuerit. Exemplum
habemus in cane, qui latrat, saltat, insanit,
quando alligandus est catenæ, sed proce-
dente tempore hæc vincula molestè non
fert. Imò quod mirabilius est, longa affue-
factione fit, ut fera in retia adacta, licet vi-
cinissimus, eiusq; dilaceradæ cupidissimus,
tamen non attingat illam, quia longa con-
suetudine doctus est non attingere: & ta-
men in cane phantasia magis belluina est,
quam in nobis.

TERTIVM remedium est, etiam si fatē-
dum sit commune esse omnium occasione
similium accidentium hominem facile di-
labi ab vna cogitatione in aliam, tamen il-
lad quoq; inficiandum non est, naturale
non esse nisi hominibus incuriosis, & in
seruitio diuino tepestentibus. Experimur
siquidem, quando vehementer in conside-
rationem alicuius rei intenti sumus, non
facile adrepere alias cogitationes peregrina-
nas, sed tantum quando aliquid de priori
attentione remittimus. Pono huius rei ex-
emplum. Riuulus aquæ, si lenius per ter-
ram decurrat, à quois foramine vel rima

Ff paula-

450 INSTRVCT. DE MODO

Paulatim exsorbetur, donec rotus tantum
breui tempore deficiat, secus sit, si labatur
cum impetu, & vi magna. Remedium ergo
sit, attentè aggredi opus, & fortiter illi vni
insistere. Quanquam verum est, sicut sem-
per aquæ aliquid, licet vehementi impetu
per vias defluat, remanet in occurrentibus
rimis vel foucolis, ita etiam nobis accidere
posse, nempe ut cum nos mente omnino
defixos in rem quam præ manibus habe-
mus, existimamus nonnunquam aliquibus
distractionibus minutis aditum patefacia-
mus, maxime *cum nullum violentum, ut di-*
citur, sit perpetuum.

Vnum adiungam remedium commune
Int. 2. *omnibus, à S. Thoma alicubi traditum. Vi-*
in mentem reuocemus aliquid vniuersale,
ut mortem, iudicium, aliaq; eiusmodi. Vn-
de si molesta tibi sit passio iræ, & suggestat
cupiditatem vindictæ, cogita te rationem
strictissimam daturum supremo iudici, &
æternis flammis addicendum. Nec dubium
est hoc antidotum esse efficacissimum, ipsa
experientia in multis à me probatum; mo-
do illud adhibetur in iracundia ortu pri-
mo, antequam transeat in furorem, conve-
nienter dicto Poetæ. Principiis obsta, sero
medicina paratur.

Remd.

Remedia contra causas externas
Distractionum.

C A P. V.

CONTRA Distractiones à démonne pro-
fectas, optimum remedium est com-
mendare se Deo, & sancto angelo custodi-
cuius officium est nobis orantibus assistere.
Contra distractiones à Deo ortas reme-
dium subiicit B. Gregorius supra citatus,
dum ait: **QVIA VVL T**, indicat enim nos
meritò hac pœna multari, quia vltro iam uā
patefacimus vanis multis cogitationibus.
Remedium ergo erit, in posterum illis adi-
tum præcludere. Proderit etiam, si humili-
ter lapsum tuum confiteare, ac dolens ex
animo, & contritus dicas cum Daniele Pec-
catum enim, & iniquè egimus, recedentes à
te, & delinquimus in omnibus, & præcepta non
audiuimus, nec obseruauimus, nec fecimus,
sicut præcepserat nobis, & si bene nobis esset. O-
mnia ergo quæ induxisti supernos, & conser-
fa quæ fecisti nobis in Vero iudicio fecisti. Haec
sufficient de remediis Præseruatiuis.

SUPEREST, vt remedia aliqua præ-
scribamus iam actu in oratione distractis
quæ dicuntur **Purgativa**. **PRIMVM** est,

Ff 2. **leccm**

secundum quosdam, illico relabi retro per discursus factos, donec veniat ur ad locum vbi filum meditationis desertum est. Exempli causa in distractione supra dicta in verba ECCE HOMO, dicunt, vbi Meditator aduerterit se distrahi, debere expendere, quomodo à modo adorationis venerit ad ipsam adorationem, deinde ad Cardinales adorantes, inde ad facellum vbi sit adoration, hinc ad colorem purpureū, tum purpuram qua Christus amictus erat, vnde incepit distractio. Verum mihi nunquam placuit iste modus, eo quod non tam distractionem tollat, quam potius augeat, non sine iactara, si non meriti, saltem temporis. Laudo hanc diligentiam, si usurpetur finita iam meditatione, ut exhortatur B. N. P. Ignatius in Exercitiorum libro: & ego de ea acturus sum in tractatu de Examine conscientiæ.

ALTERVM est, secundum alios. illico dolere, & pœnitudine duci, quod dinam maiestatem tanta irreueretia affecerimus. Quem modum merito reprehendit B. Ephrem in sermone de ratione recte vivendi, & dicit id facientem, similem esse ei, qui columbam per fenestrā fuga elapsam proiecione lapidum reuocare conatur, cum

potius

Tom. I.
num. 35.

potius lōgius fugetur. Proprius autem modus reuocandi illam, inquit, est, si aliquot grana frumenti iuxta fenestram spargātur, quibus ad redditum alliciatur. Hæc grana spiritalia v̄surparunt varii excerpta ex passionē Christi Domini. Nonnulli enim soliti sunt confidere alphabetum ex instrumentis Passionis, alii ex actionibus. Alii ex nominibus personarum præsentium.

ALII prouectiores ab ipsa distractione occasionem capiūt immediatè prosequendi meditationē. Exempli causa, ex illa distractione de Cardinali nata ex meditatione **ECCES HOMO**, dicunt, alloquendo Christum. Domine tu sis mihi Cardinalis, tecū mihi res est, agere volo de mea salute, & sic deinceps persequuntur meditandi eursum.

ALII deniq; contenti sunt redire ad meditationem, quotiescumque distrahuntur, nulla alia consideratione habita: & sic semper faciunt. Qui modus forte est melior reliquis, quia facilior cuiq; hominum sorti, ac idcirco etiam v̄stigator.

RESTAT sub finem huius capititis, mone te, quamuis distractiones nonnunquam incident quamplurimq; non tamen ideo esse aut despondēdum animum, aut nimium

FF 3 contri-

1.2.9.39. contristandum, quia S. Thomas alicubi docet tristitiam immoderatam esse malam,
4.2. quia transcendit regulam rationis. Omnes
inquit, *passiones animi regulari debent secundum regulam rationis, quam transcendit immoderata tristitia.* Tunc autem mea opinione
videtur tristitia transcendere rationem,
quando velè medio tollit, vel certe turbat
consuetas hominis actiones, ut facit in
presenti materia.

TRACTATVS II.

DE ARIDITATE SPIRITUALI.

De causis internis Ariditatis spiritualis.

C A P. I.

NON OMEN ariditatis, sicut & sic citatis ac sterilitatis, metaphoricè tribuitur Orationi, translatione sumpta ab agris, qui aridi & steriles dicuntur, quando post culturam & semen iactum, nullum tamen fructum

fructum reddunt. Causas igitur sterilitatis spiritualis inuenerimus, si cognouerimus causas sterilitatis corporalis in agris. Hos autem dicimus steriles, vel quia nimium siccisunt, vt si arenosi, vel saxosi sint, vel nimium humidi, vt si sint paludosii. Itaque sicut arenæ siccitas facit, vt semen in eam iactum non possit emolliri & putrefieri, *si multum fructum afferat*, sic animæ ariditas facit, vt semen diuini verbi in eam coniectum ipsum solum maneat. Idem evenit terræ petrosæ, licet enim in ea semen quidem exoriatur, tamen ob humoris defectum non augescit, vnde Christus apud B. Lucam dixit. *Aliud cecidit supra Luc. 8. petram, Enatum aruit, quia non habebat humorem.*

Affimilare possumus solo sicco & aridos homines, qui naturaliter tam hebeti & obtuso sunt ingenio, vt ex nullo arguimento, quamvis perspicuo & copioso, possint haurire meditando aliquem conceptum theoreticū vel practicū. Paludosō vero comparare ecōtra possumus eos, qui ob naturalem ingenii subtilitatem & promptitudinem de quoquis argumēto sublimes & varios texunt conceptus, sed nesciūt reuocare ad praxim, eo quod illis desit aqua deuotionis,

Ff 4 quam

quam tanti facit S. Bernardus, consulitque
ut sedulo ab omnibus quæratur. Vnde bene
dixit Christus de semine nato inter petras,
natum aruit, quia non habebat humorem.
Inter hos annumerari quoq; possunt, qui
olim quidem fuerunt fœcundi, sed sua cul-
pa, eo quod nimium se dediderint rerum
curiolarum contemplationi, steriles facti
sunt, de quibus Dauid locutus videtur, dum
*Psal. 106. ait. Terram fructiferam in saluginem a ma-
litia habitantum in ea.*

Diximus, solum quoque sterile reddi, ex
superuacanco humore: propterea quod in
eo semen vel suffocatur, vel languescit: cui
merito comparatur ii, qui plus æquo se ad-
dicunt huius seculi illecebris & recreatio-
nibus, *Et quorum Deus center est,* ut loqui-
tur Apostolus. In his enim semen diuinum
extinguitur. vnde de talibus ipse Deus in
Genesi dixit. *Non permanebit spiritus meu
in homine, quia caro est id est, carnalis, & in
carnis voluptatibus sepultus.*

De causis externis sterilitatis spirituali.

C A P. II.

HAs quoque causas inuestigabimus ex
causis sterilitatis temporalis. Et pos-
sunt reuocari ad tria capita principalia. Pri-
mum

0
irque
bene
etras,
orem.
, qui
acul-
erum
facti
; dum
ama-
di, ex
od in
t: eni
sead.
cato-
oqui-
inum
us in
meli
& in
alib.
s ex
pol-
Pri-
um

mum est, mala cultura, secundum est, vitiosum semen. Tertium defectus influxionum coelestium. Mala cultura soli in duobus cōsistit defectibus. Prior est, si negligenter aetetur & subigatur. Posterior, si non impinguetur simo De priore Salomon ita scribit.

Transiū per agrum pigri, & per vineam stul- ^{Prov. 24,}
ti, & ecce repleuerunt eam spicula & spina qua
forma loquendi indicauit negligentiam
culturæ, nam subiicit. Irruet super eum ege-
fus, sicut cursor, & super eum famæ, sicut vir
armatus. hic enim est effectus ignavi agricultor
ut obruatur, dum minime expectat,
inopia. Hęc verissimè dici possunt etiam de
pigro spirituali, quicunque enim in cursu
Christianæ pietatis, vel vitæ religiosæ deses
est, eum ex improviso destituere solet & cu-
piditas meditandi de rebus cœlestibus, &
desiderium omnis profectus spiritualis.

Potest fieri ut delicatus aliquis agricola
stercorandi agri sui laborem horreat, eo
quod fœdum teturumq; simi odorem ferre
nolit: haud secus nōnunquam euenit agricola spirituali, ut nempe multorum operum
bonorum, quoniam sensus parum oble-
stant, exercitationem deserat. De quo sic
loquitur B. Bernardus. *Annon stercora sunt
abominationes Ægyptiorum, quas immolamus*

^{Bern. ser.}
^{2. de Petro}
^{& Pante.}

FF 5 Deo

Deo nostro? Ste ~~ora~~ planè ~~vitia~~ ad aspectum,
sed ad fructū ~~vitia~~. Non refugiat hanc fedi-
tatem, qui fecunditare desiderat, non vilesat
nobis ~~vitia~~ pretiosa, sed pretiosissimū the-
sauris ~~Egypti~~ Christi improprium. Nec igno-
rūsum etiam esse verbum increpatorum ver-
bum impropriū. Et quod, si non excusat ne-
fetas, ipsum quoq; dedebeat proferentem.

VENIAMVS ad defectus ex parte semi-
nis. Primus est, si non iaciatur in agro.

Secundus si iactum, illico tollatur ab au-
tibus.

Matt. 13. De quo Matthæus. Et Golucres cali co-
mederunt illud. Tertius, si nimis parum se-
minetur. Quartus, si vitiatū sit semen foris
pulchrum, intus corrosum vel vacuum, &
ideo ad germinandum impotens. Quintus
& vltimus sit, si semen noxiū suprasemi-
netur, ut zizania vel lolium. Quæ applican-
do ad institutum nostrum, dico, semen esse
rerum diuinarum notitiam. Hanc autem
in agrum animi nostri non coniicere, est
non teneri studio comparandi illam. Com-
parare autem illam, sed mox obliuioni tra-
dere, est perinde ac semen volucribus obli-
cere, vel seminare vitiatū. Comparare au-
tem ad captandam vanam gloriam est fa-
perbia. Ac deniq; superseminare zizania spi-
ritalia, est in sermonē inferre nugas, fabel.

las, no.

las, noua curiosa, quæ dum orationis tempore vna cum piis cogitationibus germinant, & exoriuntur, omnem fructum impediunt. Ac notatum dignum est a Christo vocari INIMICVM, qui zizania seminauit, dicens. *Inimicus homo hoc fecit, ut intelligamus pro inimicis habendos, qui vana & futile, curiosaq; colloquia inducunt.*

DENIQ. & ex defectu influxionum cœlestium, ut imbrium, frigoris, caloris ventorum agri boni, licet diligenter exculti, infœundi & steriles efficiuntur. *Influxiones hæ spiritualiter acceptæ sunt illustrations diuinæ intellectus, & motiones voluntatis.* Vbi notandum est influxus materiales cœlorum etiamsi ordinariè pendeant, a Deo, aliquando ob demerita nostra, ac imprimis ob negligētem diuinorum mandatorum obseruationem, nobis subtrahi.

Ita enim Deus ipse minatur in Leuitico. *Vi- Len. 26.*

Sitabo velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumet animas vestras, frustra seritis sementem, qua ab hostibus deuorabitur, daboq; vobis cœlū desuper ferrenū, & terrā aneam, consumetur in cassum labor vester, non proferet terra gerumen suum. Quod autem hæc mala proueniant ex prævaricatione diuinæ legis expressit Moyses Deu. 28.

Quod

Quod si nolueris audire vocem Domini Dei
tus, Et facias omnia mandata eius, sit calum,
quod super te est a me, Et terra, quam calum
ferrea. Oet Dominus imbrem terrae pulue-
rem, Et de cælio descendat super te cinis, dona
conteraris. Vnde religiosi duo possunt acci-
pere documenta. Primum est, quod cum
habeant præter leges Dei omnibus fidel-
bus communes speciales quasdam a Fun-
datoribus suis acceptas, si eas non obser-
uent, eos timere debere hanc sterilitatem
orationis. Alterum est, obseruandas esse o-
mnes leges & regulas æque paruas ac ma-
gnas, quia dicit OMNIA. Itaq; quoties reli-
giosus deprehēdit se aridum in Meditatio-
nibus, sedulo examinare debet, an paruerit
omnibus regulis: si enim non paruerit, nō
huius mirari debet se ariditatem pati.

*De remedii præseruatiuis sterilitatis
spiritualis.*

C A P. III.

Lxx. 16. **S** LVCAS narrat Dominum laudasse Gil-
licum iniquitatis, vel iniquum, eo quod
prudenter fecisset, & subiungit, quod est pro
nobis, quia filii homini seculi prudentiores sunt
filios Ihesus in generatione sua, indicans homi-
nes se.

nes seculares non degere vitam inconsideratè, sed impendètibus necessitatibus multo ante propicere. Iam si verum est, quod est verissimum, quæcunque scripta sunt, ad nostram utilitatè scripta esse, credere debemus *Rom. 15.*

Christum Dominum idcirco nobis proposuisse exemplum callidi illius villici, ut doceret nos vigilantes esse & prudētes in præcauendis necessitatibus antequam accidunt, & remedia quædam præseruatiua v-

surpemus, ne labamur in ariditatè aliquam spiritualem.

PRIMVM remedium respondens primè ariditatis causæ est, nullo modo credere ob difficultatem quæ initio Meditationum solet incidere, eam esse vnam ex illis, ob quas hoc sanctum exercitiū tandem à quibusdam deseritur. nam vt experientia constat, nulla ars, scientia, vel exercitium est, cuius principia non videātur difficultia, quæ tamen vsu paulatim euadunt facilia. Omitto, te, esto quod ex illis fores, confidere nihilominus debere in Deo, quippe *qui potens* *ſu*, vt idem B. Lucas habet, *de lapidisbus ſuſ*. *Luc. 4.* *ciare filios abraha*. hoc est cerebrum nostrum durum emollire ad meditandum, vt videmus in multis simplicibus & fœminis & rusticis hominibus factum. Et S. Joan. *Ioan. 6.* nes

nes dicit. *Et erunt omnes docibiles Dei.* Cum ergo Deus sit magister noster, potest quemlibet licet idiotam, hanc diuinam scienciam docere. *Immo* *S Thomas Aquinas* docet in simplicibus & mulieribus deuotio-

Tho. 22.
q. 82. a. 3.

nem magis abundare, quam in doctis, eo quod illi minus quam hi confidant suis vi-

ribus. *Quod & David mysticè prædixisse*

Psal. 106. videtur, dum ait. *Posuit desertum in stagna aquarum, & terrā sine aqua in exitus aquarum.* Et sequitur. *Et collocauit illuc efrisen-*

tes, & constituerunt ciuitatem habitationis,

seminauerunt agros, & plantauerunt vineas.

& fecerunt fructum natiuitatis, id est,

fructum ibi natum, & non aliunde impor-

tatum.

A L T E R V M remedium pro ingeniosis tam ex primo, quam ex secundo genere, efficax erit, si norint facere bene, & curiositatis alas, aliarumque vanitatum demittere, ac se pirs deuotisque contemplationibus dedere: sic enim impetrabunt non sorem modo, sed etiā imbres magnos cœlestis deuotionis, quib. irrigata anima sanctorum cogitationum multitudinem germinabit. Atq; id eo poterunt sperare secundius, quo instantiis fores diuinias in suis pre-

cibus pulsabunt, sicut Elias exorauit plu-

uiam

ut amingētem, qua terra perfusa fructuum
 copiā produxit. *Et rursum, inquit S. Iacob.*
Iac. 5.
 traxit, & cælum dedit pluviā, & terra dedit
 fructum suum. Nec debent despondere ani-
 mum, si sterilitati suæ per siccas & aridas
 speculationes occasionem dederint: nam &
 Elias causa siccitatis materialis extitit. *E-*
lias orauit, inquit idem Apostolus, Et non 3. Reg. 17.
 plueret super terram, & nō pluſt. Neq; etiam & 18.
 fastidio esse debet, vitium idem ex diutur-
 novis vanarum curiosarumque cogitatio-
 num esse inueteratum, quia & siccitas illa
 Elias diuturna fuit, cum durarit annos tres
 & meenses sex, cum videretur fieri non pos-
 sert attractis è terra siccissima vaporibus
 effunderetur de cælo pluuiā. Sed nec ideo
 desperare possunt de emendatione, quod
 toto pectore quondam se dederint isti va-
 nis speculationum secularium illecebris,
 quia & Elias toto pectore pro illa siccitate
 terræ Deum deprecatus est, ut geminatione
 illa significauit B. Iacobus, dicens. *Oratione*
orauit. Nec denique suam imperfectionem
 præter exere debent, vel profiteri se indi-
 gnos, qui exaudiantur, quia huic exceptio-
 ni dissentē videtur occurrere voluisse Aпо-
 stolus, cum ita præfatus est. *Elias homo erat*
similis nobis passibilis.

DENIQ.

Denique homines sensuales, & voluptatibus huius seculi addicti etiam antegressum remedium, si vitam emendare cogitent, usurpare debent. Deus enim non solum exsiccauit flumina, sed etiam mare teste Da-

Psal. 106. uide. Posuit flumina in desertum, & exitus a-
quarum in suum. Quanquam dubium non
est postulari a Deo in hac re ipsorum quoque
industriam, & cooperationem, cum dicat
Dauid ibidem. *Seminauerunt agros, & plan-
tauerunt vineas.* Quare cooperatio vicem
subit fossarum & sulcorum, per quos aquae
decurrant in mare. Volo dicere, tui munera
ris esse omnes defugere recreaciones, &
noxiorum conuentuum occasions. Nam
sicut ciborum lauditiae merito impedit
gustum rerum spiritualium. *Delicata enim*
est inquit B. Bernardus. *divina consolatio, &*
non datur admittenti alienam. Sic immoder-
ationis potus & cibus offuscat naturaliter
intellectum, ut contemplationi rerum di-
uinarum se dedere non possit. *Quotidiano-
e-
nime,* ait B. Leo, *dilectissimi experimento pro-
batur potus satietate aciem mentis obtundi,*
ciborum nimietate vigorem cordis hebetari. Et
mox hoc addit antidotum. *Quan-
us enim*
*sine anima nihil caro desideret, & inde ac-
cipit sensus, unde sumit & metus, etusdem m-*

*Leo serm.
3. de iuu-
nio,*

men est anima quadam sibi subdita negare
substantia, Et interiore iudicio ab inconuenientibus exteriora frenare, Et a corporeis cupiditatibus sapientia libera in aula mentis possit
diuina vacare sapientia, Sibi omni strepitu terrenarum silentie curarum in meditationibus
sanctis, Et in deliciis latetur aeternis.

*De remediis contra causas externas
sterilitatis spiritualis.*

C A P. IV.

DIXIMVS negligentem soli culturam in
duobus sitam, nempe, quod non arare-
tur, & impinguaretur. Remedium ergo su-
memus ex similitudine diligentis culturæ.
Qui enim diligenter agrum colit, primum
solet euellere spinas, & stirpes inviles, de-
inde eicere lapides, qui labores impediunt,
ac demum aratro proscindere. Ut igitur ad
rem veniamus, id in primo remedio, & se-
quentibus ageamus, ut varias virtutes mon-
stremus homini spirituali necessarias ad re-
cte meditandum. Euulso itaq; illa spina-
rū ex agro, indicat mortificandas nobis esse
animi perturbationes. Christus enim apud
Mattheum declarauit amorem esse spinam

G g semen

Matt. 13. semen diuinum suffocantem. Aliud, inquit, cecidit inter spinas, & orta suffocauerunt illud. Eiectio autem lapidum docet nos, habitus prauos & inueteratos esse deponendos. In aranda terra vero tria interuenient notarione imitationeq; digna. Primum est, quod frustum terrae aratro proscissum, separetur a reliqua terra. Quia separatione indicatur, non posse fertilem reddi anima nostrae campum per orationem, nisi ab amore rerum terrenarum sit auulsa. Alterum est, quod aratione superficies terrae superior fiat inferior, ut indicetur, proficere in virtute eupientem debere se totum tradere virtuti obedientiæ, sic ut superioris voluntas semper emineat, ipsius autem voluntas ordinariæ sit inferior & subiecta. Tertium est, quod si post arationem frustum aliquod terræ & quo grandius supersit, id agricola comminuat, ut indicetur oranti procurandum, ut cor habeat contritum & humiliatum, secundum illud Psalmi. *Cor contritum & humiliatum*

Psal. 50.
Eccle 35. *Deus non despices. Et Ecclesiast. Oratio humiliantis se penetrat cælum.*

VENIAMVS ad stercorationem agrispi-
ritualem, de qua sic loquitur B. Bernardus,
Bern. ser. 2. de Petro & Paulo. *Stercora plane vestia ad aspectum, sed ad frumentum vestia. Non refugiat hæc fæditatem, qui faciunt*

secunditatem desiderat siquidem ex deformi-
tate acerum, qui portatur in agrum for-
mosus surgit acerum manipulorum, qui re-
portabitur ex agro. propterea non vilescat ho-
bustitas preiosa, sed preciosiorum cunctis rhe-
sauris Egypti Christi paupertatem astinat.
Hæc de paupertate. Addit deinde de repre-
hensionibus. *An non impinguatur, qui incre-
patuſ benignè accipit, mansuētē respondet, li-
benter emendare conatur?* Hac sane salubris
ſecunda impinguatio est, *Et corripiat me
iustus in misericordia.* Deinde pergit inuchi
in ignauos & proteruos. Sed quid agimus, in-
quiens, *quod hoc simo videmus aliquos lapi-
dari & indurari.* Hinc namq; scriptum est. de
ſereore boum lapidabitur piger. Solent quoq; Eccle. 22.
rustici impinguare terram stipulis post de-
mellatas segetes relictis, eas in terram defo-
diendo, quæ quia intus vacuæ sunt, signifi-
cant nos vacuos esse debere cogitationibus
& cupiditatibus rerum terrenarū, si velimus
impinguare agrum animæ nostræ. Imò cō-
ſueuerūt & vtiles herbas eodē modo subige-
re in agris, vt fabarū, aliorumq; leguminū,
qua re monemur etiā licita quædā aliquan-
do abſcindēda, vt rectè meditari possimus.

RESTAT ut tranſeamus ad remedia con-
tra yitum ſeminis yſurpāda. Semen autem

Gg 2 dixi

468 INSTR VCT. DE MODO

diximus esse notitiam, quam habemus ex scientiis, naturali, morali, vel Theologica, vel acquirimus librorum spiritualium lectiōne, vel piorum sermonum, exhortatiōnum ue auscultatione, aliisque modis. De quibus omnibus dico primo. sicut dum se-
mentis faciēda est, optimum quæritur fru-
mentum, sic vite spiritualis scopum esse de-
bere, ut ad maximam eius perfectionem
contendatur, & non cogitetur satis esse, in
infimo eius gradu persistere. vel etiam con-
uenire, si indifferentium rerum notitiam
non refugiamus, ut rerum bellicarū, digla-
diationum, venationum, aliarumq; id ge-
nus, cogitando, quod tandem & illa ad pium
finem conuertere velimus. Qua ratione si-
miles profecto essemus iis, qui licet alia &
cœpas non comedunt nisi bene conditas &
coctas, tamen postea teturum odorem exha-
iant, hoc est, meditaremur quidem piè, sed
non sine multis distractionibus. Secundo,
seminis loco habere debemus tantum res
merè spiritales, non permixtas vanis & cu-
riosis, quæ sunt instar lolii. Tertiò, debet &
scopus nobis propositus esse spiritualis ab
omni vanitate alienus. Vnde B. Bernardus
in Cantica ita scribit. *Sunt qui scire volunt*
eo fine tantum, Et sciant, Et turpis curiositas
est, Et

Bern. ser.
38.

est, & sunt qui scire volunt, & sciantur ipse, & turpis vanitas est. Denique caue, tanquam ignem, ne rerum spiritualium exercitia pro reludicra & parui momenti habeas, aut ridiculè & iocose de iis loquaris, id enim esset verbum Dei profanare, sanctaque exercitamenta pietatis non modo infructuosa, sed etiam animæ tuæ damnoſa reddere.

POSTREMO pro remedio defectus cœlestium influxionum respondeo. Quemadmodum diximus causam defectionis esse, quod mandata Dei non prætentur, in religiosis verò quod regularum obſtruatio negligatur, sic optimum remedium ad obtinendas diuinas inspirationes, & peculiaria auxilia, esse ipsam legum & diuinarum & humanarū obſeruationem. Ita enim Deus ore suo promisit in Leuitico. *Dabo vobis plus* Lsu. 26. *uiam temporibus suis, & terra gignet germen suum & pomis arbores replebuntur.* hoc est, intellectus ornabitur cogitationibus cœlestibus, & voluntas sanctis desideriis. Vbi nota quæſo fertilitatis magnitudinem. Apprehendet, inquit, messium tritura *Vindemiam* & *Vindemia* occupabit fermentum. q. d. tantam fore copiam frumenti, ut messis duratura sit usq; ad vindemiam, & vindemia usq; ad fermentum. Sed obſeruanda sunt duo Deut. 28.

Gg 3 pacta,

Dev. 28. pacta, quæ Deus ratione promissionum suarum nobiscum iniit. Si mandata inquit mea custodieris, Et in preceptu meu ambulaueritis. hoc est. promitto vobis me abundantiam illam vobis concessum, si non solum meis legibus parere cooperitis, sed etiam in earum obseruatione perseveraueritis, & progressum feceritis, id enim significat verbum ambulaueritis.

Exercitia usurpata tempore aridatis.

C A P. V.

PRIMVM est, crebrius uti inter meditandum applicatione sensuum. In ea enim breues discursus sufficient, & res sensibiles istæ viam aperiunt, & dirigunt ad illa panga. Sed memineris, tunc id tibi licet tantum, quando omnes supradictos meditandi modos probaueris, qui nō facile sunt deserendi.

SECUNDVM est, usurpare Colloquia, & discursus varios, ut dictum est alibi, quia maximum valde inflammare solent & excitare, ac inter cætera posses cum Davide dicere, illud Psalmi 135. *Anima mea, sicut terra sine aqua, & si quæ sunt similia, ab ipsa siccitate occasionem capiendo.*

TIR.

0
0num
nquit
mbu-
abua-
inon
sed-
acti-
gnifi.

TERTIVM sit, non festinanter, sed cun-
at abunde legere pium aliquem librum,
quem maxime probes, & cum occurserit
consideratio aliqua, gradum figere, donec
arideat: ubi cessarit, lectionem repetere.
& dum gustus aliquis se offert, commorari
tantisper, donec tempus meditandi efflu-
xeit.

Quartum esse poterit, quod usurpauit
P. FRANCISCVS Borgia, sigillatim au-
tem die omnibus Sanctis sacro in singulas
horas. Nimis imaginabere te conscen-
disse in coelum, & inter visendū spiritusbea-
tos, posces aliquam eleemozynam, princi-
pio facto à S. Trinitate, antequam cum se-
niorib. in Apocalypsi prostratus adoratio-
nis causa ad quamq; personā oratiunculam
aliquā institues, si scias, & si nescias, modo
quo ipse poteris optimo postulare poteris
gratiam pro præsenti tua necessitate ipsius
attributis congruentē. Verbi causa à Patre
æterno, ut compleat memoriam tuam piis
conceptionib. ad meditationē locupletādā.
A verbo æterno, ut instruat intellectum ad
excogitandū res idoneas, & easdē penetrā-
dum, sicut fecit Apostolis, quando, ut habet
Lucas, aperuit illi sensum, ut intelligeret scri-
pturam. A spiritu sancto verò, ut cor tuum

Gg 4 sancto

sancto amore accendar quo semen diuinum
bonarum cogitationum, sanctorumque de-
sideriorum in Meditatione suscepsum fo-
uere possis, ut vberem fructum proferat.

Adire dehinc poteris thronum B. Virgi-
nis, Dei Matris, precarique; ut persuam fœcu-
ditatem corporalem dignetur tibi impe-
trare fœcunditatem spiritualem, Orabis &
Seraphinos, ut tibi impetrant inflatum
amorem in Deum.

Cherubinos, ut obtineant rerum diuina-
rum cognitionem.

Thronos, firmitudinem, ut sis constans in
obedientia.

Dominatus, ut te gubernent iuxta Do-
mini voluntatem.

Principatus, ut te defendant.

Virtutes, ut doceant.

Potestates, ut a periculis liberent.

Archangelos, ut te adiuuent.

Angelos, ut te custodiant.

Patriarchas, ut constatiam, quam ofte-
derunt in expectando Messia, impe-
trent, & stabilitatem in exercitatio-
ne bonorum operum.

Prophetas, ut lumen obtineas praecauen-
di omnia pericula.

Apostoli

MEDITANDI PARS III. 473

Apostolos, velut *Pastores*, vt tui, ouis suæ, curam gerant.

Martyres, vt impetrant fortitudinem animi in patiendo pro Christo.

Confessores, vt contemnere mundum, & carnem mortificare queas, sicut illi fecerunt.

Doctores, vt obtineas lumen cognoscendi legis suæ arcana, & robur ad eam obseruandam.

Virgines, deniq; & *Viduas*, vt impetrant puritatem cordis, & diligētiam qua dulcissimum suum sponsum Christum quæsierunt.

SEXTVM sit, vt tu econtra aliis eleemosynam porrigas in hunc modum.

Primo, percurres omnes status necessitate aliqua laborantium, incipiendo ab animabus Purgatorii. Deinde transibis ad eos qui proximi sunt morti, vel in manibus infideliū. Tum ad existentes in peccato mortali, vel incarcерatos. Tum ad ægros, nauigantes, & alios id genus, orabisq; pro quolibet ynicam Dominicam orationem, & Salutationem angelicam, vel alias preces, prout libebit. Deinde excurres per ordinēs Ecclesiasticos, initio sumpto à Papa, per Cardinales, Episcopos, clerū, & quamq;

Gg s religio-

religionem, optando illis abundantia Spiritus sancti, vtq; primum ipsi in se sint sancti, tum vero sua sancta conuersatione, & prædicatione iuuent ad sanctificationem aliorum. Tertio idem poteris facere per Principes seculares, & Ecclesiam sanctam imitando primum Deo commendare Imperatorem, tum singulos Reges Christianos aliosq; Principes, Republicas, Magistratus, Iustitiae vindices, vnicuiq; optando que officio eius conueniunt. Pro proprio autem Principe vel Domino peculiarem semper institues orationem.

S E P T I M U M sit, singillatim discurrere per Christi crucifixi membra, inchoando a capite, tum pergere ad oculos, aures, &c. Salutando illa, illis preculis, quarum mentionem **S. Bernardus**, & **S. Bonaventura**, vel si earum gnarus non sis, vna oratione Dominicana, agendo illis gratias pro bonis operibus per ea præstitis, afflictionibusque perpestis.

P O S T R E M U M sit, incumbere Orationi vocali cum sequentibus conditionibus. Prima, vt si memoria illam teneas, ores oculis in imaginem aliquam vel in cœlum defixis. Secundo, vt pronunties verba lentè, sic ut respiratio vna intercedat; v.c. postquam

dixi

dixeris, *Pater noster*, vna respiratione interiecta, dic, *Quies in cæli*. & sic deinceps comitante semper attentione intellectus ad verborum significatum. Quæ si cogitationibus alienis obrepentibus turberur, conuenit ea tam clare proferre, ut ipse auribus percipias. Cum enim anima intæta esse debat & attentioni recitationis, & auditio- ni, fiat ut dictæ cogitationes dissipentur. Si vero orationes, quas es dicturus, memoræ infixas non habeas, sed ex libro sint legen- dæ, eandem rationem & modum te- nebis, ut si legas Horas Canonicas.

TRACTA-

TRACTATVS III.
DE CONSOLATIO-
NIBVS SPIRITUA-
libus.

*Tractationem de Consolationibus esse
explicatu difficilem.*

C A P. I.

DOCEBO in hoc tractatu primo, quemadmodum vicissim, nūc consolationes, nunc desolatio-
nes spirituales, quamdiu in
hoc corpore mortali vitā du-
cimus, tam in actiōe quam contemplatiō-
statu sentiamus, ut experientia ipsa mon-
strat, & excellēter describit S. BERNHARD.
in Canticis sub forma visitationis, quā ani-
ma velut sponsa recipit à sponso suo Deo.
Ita ergo, inquit, potest esse in hoc corpore de-
presentia sponsi frequens latitia, sed non copia:
quia etsi visitatio latificat, sed molestia vicissi-
tudo: Et hoc tamdiu necesse est pati dilectam
donet,

donec semel posita corporea sarcina mole soleat
& ipsa leuata desideriorum libere iter car-
pens per campos contemplationis, & mente se-
quuntur expedita dilectum, quo cunq; ierit.

Difficultas autem huius materiæ inde
nascitur, tum quod non facile intelligentia
percipi potest, quid ipsa sit, tum quod non
intelligitur, nisi prius gustetur, ut affirmat
Dauid, dum ait. *Gustate, & Videte, quoniam* Psal. 33.
suavis est Dominus. primo enim posuit ver-
bum *gustate*, deinde, *Videte.* S. Bonaventura
id explicat hac similitudine. Si quis pocu-
lum præstantis vini manibus teneat, & mi-
tifice eius suavitatem prædicet, tu non po-
teris præstantiam eius vini certò cognosce-
re, nisi degustes, eo quod in huiusmodi re-
bus opus sit notitia experimentalis. *In huius-*
modi, inquit S. Bernardus serm. 22. in Can-
tica, *non capit intelligentia, nisi quantum at-*
tingit experientia. Immò tam difficile est ex-
primere, ut qui degustarunt, fateantur se
non posse vel sermone, vel scripto conse-
quillius naturam. Inter quos meritò nu- Serm. 74.
meremus S. Bernardum in Cantica ita
scribentem. *Iustum autem gustum cum acci-*
pio, nullo corporis visu, nullo spiritus intellectu
aduertere me sinis quid sit. *Cum accepero, &*
ruminare solo, & dissudicare eius saporem,
statim

statim transit dulcer eius: deglutio quidem illud, quicquid est in spe vita aeterna, sed operationis eius virtutem ruminando diu omnibus anima sensis & medullis, quasi vitalem quendam succum optabam infundere, ut ab omnibus aliis affectibus desporet, & illud solum saperet: sed festinas transfire, Nam de inquisitione vel acceptione eius, vel Iesu formata quadam lineamenta memoria gestis arctissim impressa committere, vel etiam membram tabilem scripto iuare experimento cogitare ilud Evangelicum. Nescio unde sensat, aut quo vadat.

Evan. 3.

Serm. 23.
in Cant.

Quid ergo potero dicere ego, qui tam parum, tamque raro hanc rem degustauit? Contentus ergo ero tantum rualis, quos sancti in suis libris reliquerunt, ex redundantis diuinarum Scripturarum fonte, ut de se fatetur B. Bernardus, delibatis. Ceterum inquit, deriuentur inde aqua & in plateas, has me habere minus facio, dum tamē nemo mihi molestus sit, aut ingratuus, si de publico haurio, & propino.

Quid sit consolatio spiritualis.

C A P. II.

Ad intelligendum nomen sciendum est, certa Appetitus sensitui affectionem

qua

quæ dicitur, Delectatio, & in intellectivo
Gaudium, quando versatur circa res natu-
rales, eandem vocari consolationem, vel
Gustum spiritualem, quando versatur circa
res spirituales. Diuiditur autem in sensibili-
lem & intellectualem.

De natura & essentia consolationis tan-
tum dicam, quæ scripserunt S. Bonaventu-
ra, & B. P. N. Ignatius in Exercitiorū libro,
in quo breuissimè quidem, sed præclarè sa-
ne naturam illius attigit *Spiritualis*, inquit,
consolatio propriè tunc esse noscitur, quādo per
internam quandam sui motionem ex audeat
anima in amorem sui creatoris, nec iam crea-
turam sullā nisus propter illum potest diligere.
Adiungit deinde & aliud illius signū Quan-
do etiam lachryma funduntur amorem illum
pronocantes sive ex dolore de peccatis profluat,
sive ex meditatione passionis Christi, sive alia
ex causa qualibet in Dei cultum & honorem
ordinata. Addit & tertium. Ostremo quoq; con-
solatio dici potest fides, spes & caritatis quodli-
bet augmentum. Vbi nota augmentum illud
non esse positum in rerum credēdarum nu-
mero, sed in claritate, qua cognoscuntur.
Deniq; subiicit & quartū Item latitia omnis,
qua animū ad cœlestiū rerum meditationē, ad
studium salutis, ad quietē & pacem cum Do-
mino habendam erigit.

S. Bo-

S. BONAVENTURA de Processu religionis parte 3 agens de hac consolatione, dicit primo, etiam si propriè sit actus voluntatis, pertinere tamè etiam ad intellectum & Memoriam. *Ratio*, inquit, illuminatur ad cognitionem Dei, *Voluntas* accenditur ad amorem boni. *Memoria* tranquillatur ad suendum vero bono. Pergit deinde ad explicationem obiectorum cuiusq; potentiae.

De Intellectu quidem ita loquitur. *Rationis* ornatus est lucida intelligentia de Deo, & de his quae de Deo sunt, & ad Deum conducta sunt. *Intellectus* sacra Scriptura, *ratiōnes* fidei & operum Dei, & intelligere quid placuit sic Deo. Et inter *Vitiae* & *Virtutes* discernere, & *naturas* ipsorum cognoscere, & *remedias* *Vitiorum*, & *Vias* *Virtutum*, & scire *Utilitatem*, & in *operibus* Dei admirari potentiam, sapientiam & bonitatem. Deinde subiicit. *Voluntatis* ornatus sunt, sancta actiones, & deuotio ad Deum: feruor fidei fiducia spei, & dulcedo caritatis, bona *Voluntatis* alacritas, spes de remissione peccatorum, deuotio circa Christi humanitatem, & passionem, nec non circa eius divinitatem, desiderium regni caelis, confidencia de exauditione orationis, affectus divinae familiaritatis, & similia, qua afficiunt hominem ad amorem *Virtutum*, ad odium

G. 110.

bitiorum, ad dilectionem proximorum, & ad
iudicium bonorum operum.

De Memoria quoq; sic loquitur: Memoria est orna^{re}us sacrarum copia cogitationum, affluentia & silius meditationum, stabilitas memoriae Dei, exclusio vagationum mentis, tranquilla adhesio Dei, & corporalium imaginationum repulsio, perfecta omnium mandatorum obliuio, & unus spiritus esse cum Deo.

Immò dictus sanctus has consolationes putat etiam redundare in corpus, ita scribens, similiter quando corpus nostrum ita subditum est spiritui, & promptè obtemperet in non concupiscendo mala, non horrendo dura, & non fastidendo bona. Et concludēdo deum dicit. ista habere est consolationibus suari.

De Consolationum spiritualium causis,
& quomodo se homo in illis ge-
rere debeat.

C A P. III.

B P. N. Ignatius de ea re ita scribit. Propter prium est Dei & angeli cuiusque boni Ge-
ram infundere spiritualem latissimam animam,
quam mouent sublata tristitia, & perturba-
tione omnis, quam ingessit demon. Hoc au-
Hh tem

tem speciatim facere solent proficiensibus
in virtute. *Spiritus autem bono proprium est,*
ac consuetum, recte agentibus animum ac vi-
res addere, consolari, deuotionis lacrymas cedere,
illustrare mentem, & tranquillitatem dare. Dc
inde addit. *Id moris est spiritui maligno, si in*
lucis angelū transfigurans sese cognitū pia-
nima votū, primum obsecundet, mox inde ad
peruersa sua desideria illum allicit. Simulat
enim ab initio bonas, sanctasq; cogitationes se-
qui & fouere, ac deinde in occultas fallaciarū
suarum pedicas paulatim tractam illaqueat.

Lxx. 3.

PRIMVM, quod conuenit facere afflente
consolacione, est humiliare se, & reputare ea
indignū, ac dicere cū B. Elisabeth. *Vnde hoc*
mihi, Et veniat consolatio Domini mei ad mis-

Secundum, sibi persuadere, quod tempo-
re desolationis sit futurus timidissimus, ni-
si suspetat peculiare Dei auxilium. *Affluen-*
te consolacione, inquit, homo seipsum deprimat,
& videat quantum potest, reputando secum
quam imbecillus, quamq; ignaue apparebit.
Testis huius luculentus est David ita lo-
quens. *Ego autem dixi in abundantia mea,*
non mouebor in aeternum. Auertisti faciem
tuam a me, & factus sum conturbatus.

Psal. 29.

Tertium sic describit. *Fruenti homini*
consolacione proficiendum est, quo se patto
gerere

gerere poterit desolatōne deinceps occurrente,
h̄i iam inde acrimoniam & grobū animi ma-
ture comparēt ad imperū eius reprimēdūm.
Quā in re exemplo sunt homines huius se-
culi, qui tempore pacis comparant se ad
bellū: imo formicæ quæ æstate prospici-
unt cibū hibernū. *Vade ad formicam* o
piger, ait sapiēs, & considera vias eius, & disce Pro. 6.
sapientiam: quā cum non habeat ducem, nec
præceptorem, nec Principem, parat in aestate ci-
bū fībi, & congregat in messe quod comedat.

Quartum est, non existūnare omnes in-
stinctus, quibus mox post consolationem
tangimur esse à Deo sine prævia causa na-
turali. Posunt enim oriri ab habitu, vel dis-
cursu proprio, iudiciuē naturali adiutor.
Fieri etiam potest ut sint ab angelo bono
vel malo. Cum ergo certum non sit eas im-
mediatè esse à Deo, *Solerti indigent discus-
sione*, ait idem Pater, priusquam recipiant as-
sensum, vel in opus veniant.

De modo discernendi bonas consolationes
à malis.

C A P. IV.

QVAMVIS verum sit, ut docent sancti,
Qdifficillimū esse definire, de particulāri
Hh 2 aliqua

aliqua consolatione, sive bona a mala, nec fieri possit, ut ait S. Bernardus, nisi ab eo qui dono *Discretione Spirituum* praeditus est, tamen iidem nonnullas regulas communes tradiderunt de modo eas discernendi. Describam, quas B. P. N. Ignatius in libro *Exerc. spirit.* reliquit. Prima sit hæc. *Solus* est *Dei animam nulla* precedente consolationis causa consolari: cum si hoc preprimum creatoris suam ingredi creaturam, & illum in amorem sui rotam conuertere, trahere, & mutare. *Causam vero* precedere nullam tunc dicimus, quando nec sensibus, nec intellectu, nec voluntati nostra quicquam obiectum est, quod eiusmodi consolationem causare ex se possit.

SECUNDA est, quod quoties processit consolationis causa, auctor eius posset existere, tam *malus angelus*, quam *bonus*. Exempli gratia, si post audit a noua valde iucunda & grata, quis vacet orationi, & magna dulcedine in animo afficiatur. An enim dulcedo illa spiritualis a bono angelo profecta sit, coniice re poteris ex effectu, si dulcedo illa iuertit ad meditationem rectius perficiendam, vel opus bonum exequendum: nam si securus sit, a malo erit profecta. *Bonus enim angelus* inquit Pater, *hunc habet finem, ut anima in boni cognitionem, & operationem magis proficiat:*

faciat malum autē, si malē agat illa, et pereat.

TERTIA est hæc. Sedulo, et accurate excutiende sunt cogitationes nostra circa principium, medium et finem suum: quæ tria se recte se habeant, angelis boni argumentum est cogitationes illas suggestis, si assentem per discursum mensis aliquid offertur vel sequitur, quod ex se malum sit, vel auocet à bono, vel ad minus bonum impellat, quam anima prius quarendo sequi decreuisset, vel animam ipsam defatiget, angat, vel perturbet, sublatat, quæ prius aderat, quiete, pace et tranquillitate, emidens tunc erit iudicium auctorem esse cogitationis huiusmodi spiritum malignum, ut pote utilitate et saluti nostra semper aduersantem.

QUARTA est, Spiritus autem bono proprium consuetumq; est rectè agentibus animum ac vires addere, consolari, lachrymas cōscere devotionis, illustrare mentem, tranquillitatem dare sublatis omnibus impedimentis, et expeditius alacriusq; per opera bona semper ultra tendat. Ratio huius est, quia diuina sua maiestas ideo delectationem apposuit rebus, et ea illecti homines ad operandum inducerentur. Vnde quando homo conquiescit in ipsa consolatione ex mediis facit finem, diuinæ prouidentiæ ordinem peruertendo:

Hū 3 quod

quod data opera angelus non bonus, sed
malus procurat.

De Lachrymis spiritualibus.

C A P. V.

VT in tua deuotione non decipiari, ne-
cessit est probè distinguas naturales la-
chrymas à spiritualibus; & ex spiritualibus
bonas à malis Naturales voco, quæ oriun-
tur ex causa naturali, ut ex obitu parentum,
iactura fortunarum, &c. Ad has lachrymas
prompti sunt, quibus humidum est cere-
brum, ut mulieres, pueri, corpulenti, & pi-
tuitosi. Secundo, qui in potu vel cibo exce-
dunt, cum enim in illis multi vapores asce-
dant in caput, frigefacti inde instar pluiae
in oculos delabuntur. Tertio, homines e-
feminati, eo q[uod] ex quo quis corporis dolo-
re, vel animi mœrore dissfluant in lacrymas.
Quarto, melancholici. Atque ideo omnes
hi si in meditatione multis lacrymis per-
fundantur, non statim debent credere eas
prouenire ex singulari deuotione sua, sed
potius metuere, ne tantum ex accidentalí
corporis affectione sint profectæ.

SPIRITUALES verò lachrymas appel-
lo quæ prouenient à spiritu qui si bonus
sit, dicuntur bonæ, si malus, malæ. Quæ
à spiritu

à Spiritu bono proueniunt, sunt triplices. Primæ, quæ ortum habet ex compunctione cordis per meditationem de peccatis excitata: quales fuerunt S. Petri, qui post graue erratum commissum in abnegando Christo, respectu eiusdem commotus existit foras, ut narrat B. Matthæus, & flevit a mare. Aut ortæ sunt ex consideratione peccatorum alienorum, quales fuere Christi Domini fletis super Hierosolymam. *Luc. 19.*

Mat. 26.

Videns autem Iesu ciuitatem, ait B. Lucas, flevit super eam. id est, super eius peccata. Secundæ lachrymæ dicuntur compassionis, quæ funduntur ob aliorum calamitates; quo modo sanctæ mulieres, quæ contabat Christum ad monte Caluariæ teste B. Luca, plangebant, & lamentabantur eum. *Luc. 23.* Primi generis lachrymæ sunt incipientium, qui sunt in via purgatiua. Secundæ autem proficiunt, qui sunt in via illuminatiua. Tertiæ denique lacrymæ sunt dulcedinis, & propriæ Perfectorum, qui sunt in via uinitiua. Omnibus his angeli procurant lacrymatum abundantiam, ut disertè docet B. P. N. Ignatius. *Hominibus*, inquit, qui se à vitiis & peccatis purgandos curant sollicitè, & in obsequijs divini studio magis ac magis in dies promouent, spiritus

Hh 4 bono

bene proprium est deuotionis lacrymas ciere.

LACHRYMAS. malas demū vocamus,
 quas malus dæmon promouit. Primo, quia
 Matt. 7.
arbor mala, vt Christus loquitur apud B.
 Matthæum, *malos fructus facit*. Secundo,
 quia illis semper conatur damno aliquo af-
 ficerere, vel animam, vel corpus, vel utrumq;
 Eaq; damna sunt multa & varia. Primum
 est, vt per copiam lacrymarum inducat do-
 lorem capit, copia enim illa exinanit &
 exsiccat cerebrum: vnde fit, vt oratio dein-
 de deserenda sit, & homo mille tentationi-
 bus exponendus. Qua de re Cassianus in
 collationibus. *Quos*, inquit, *cum demones*
spirituali meditatione nudauerint, *velut ex-*
armatos omni presidio ac munitione diuina
nudatos facile vincendos audacter inuadunt.
 Alterum malum est, vt prouocet ad vanam
 gloriam, maximè si ab aliis videatur. Quod
 magnopere eauendum est, sicut etiam, ne
 tam clara trahantur suspiria, & singultus, vt
 facile exaudiantur. *Quod si cor, vt fit, in ar-*
denti meditatione aliquando exardescat,
 & ideo refrigeratione aliqua indigeat, suf-
 ficit aperire os, nullo vocali strepitu edito.
 Tertium est, vt impedit nos in salutari co-
 gnitione, quam in aliqua forte meditatio-
 ne hauisemus, aut reuocet à bono aliquo
propo-

Coll. 7.
 224.

proposito, quod fecissemus, si lacrymis ob-
tutio non fuisset

Memineris ergo tempus illud, non pro-
rationi, sed orationi destinatum. Etsi con-
vivendi non sunt tres vel quatuor la-
chrymulæ, quando sponte oboriantur, nam
S. Ecclesia orationem peculiarem in Missa-
li posuit, *Propositione lacrymarum*. Verum
noris potius intendendum prosequendæ
meditationi. Excipio viros perfectos, qui-
bus pænè continent lacrymæ sunt in o-
culis, ut accidit B. P. N. Ignatio, cui sub vi-
ta finem a summo Pontifice facultas obti-
nenda fuit, ne teneretur horarum canonici-
carum persoluere pensem, ob continuas la-
crys, quibus excæcandus videbatur.

De causis Desolationis.

C A P. VI.

EXPONAM primò quid nomine Deso-
lationis secundum doctrinam B. P. Ignati
intelligam. *Desolatio*, inquit, *Vocari* debet
quævis animæ obtenebratio, perturbatio, in-
fligatio ad res infimæ, seu terrenæ, omnis de-
siderio, inquietudo, agitatio, siue tentatio trah-
ens in diffidentiam de salute, si spem cari-
tatemque expellens, unde se anima tristari, te-
pescere

pesce & torpere sentit, & de Dei clementia prope desperare. Sicut enim consolationi opponitur desolatio, ita etiam qua ab extraq; oribus cogitationes, sunt inter se prorsus opposita. Cum verò Desolatio contraria sit consolationi, quicquid huic contrarium est, hoc illici proprium esse debet.

V N I O nunc ad eius causas. inter quas prima sit Deus, qui immittere aliquando solet illas desolationes tribus de causis. Prima est, ut repuditatem nostram quam in cultu diuino ostendimus, castiget. Altera est, ut faciat nos aduertere, num ex puro amore, an propter consolationes tantum suæ diuinæ maiestati seruiamus. Tertia, ut sciamus virium nostrarum non esse, vel acquirere, vel retinere fervorem devotionis, vehementiam amoris, abundantiam lacrimarum, aut aliā quamq; internam consolationē: sed omnia hæc gratitudo esse Dei dona. Quæ si vendicemus nobis ut propria, superbiæ & vanæ gloriæ crimen non sine fulnis graui periculo incursum sumus. Alibi verò adiungit & quartam. Quamdiu, inquit, premimur desolatione, cogitandum est nos interim relinquere a Domino nobis ipsis probatis causa, & per naturales quoq; vires insulibus inimicis nostri obfessam: id quod possumus

hanc

baud dubiè assidente nobis præsidio diuino,
quod semper manet, licet tunc nequaquam sen-
tatur, eo quod furorem pristinum caritatis
Dominus subtraxerit, relicta nihilominus gra-
tia, qua ad bene operandum, & consequen-
tum salutem satis esse queat.

Venit mihi hic in mentem admonere te,
quando desolatus es, ne facile existimes
Deum id facere ob dictam causam, sed ob
primam. Ut enim nemo sapiens grāde onus
imponit humeris pueri, sed hominis robu-
sti: sic non est existimandū Deum sapienti-
sum, clementissimumq; impositarū hu-
meris tuis tam graue onus, quale est diutur-
narū desolationū, cū in vita spirituali adhuc
sis tyro & puer. Confirmat hanc doctrinam
B Augustinus lib. i. de serm. Domini in mō-
te, dum agit de levitate præceptorū veteris
testamenti, respondentium spirituali pueri-
tiae Iudæorū, & soliditati præceptorū legis
nouæ congruentiū cum virili Spiritu Chri-
stianorū. Cum autem inquit, minor a minorib.
majora maiorib. dantur, ab eo datur, qui solus
nouit congruentē suis temporib. generis huma-
no exhibere medicinam. Verum quod Deus
permittat adultis & perfectis, persuaderet il-
lud, quod factū est in S. Paulo. Qui scribens 1. Cor. 12.
ad Corinth. Dat me est, inquit, mihi stimulno
cœnicio

432 INSTRVCT. DE MODO

carnis mea, angelus satana, qui me colaphizet. Et nota fateri illum esse datum sibi stimulum pro medicina præseruativa. Nemagnitudo revelationum extollat me. Qui tamē alias in tantam desolationem & afflictionem cum sociis venit, & tederet, inquit, nos 2. Cor. I. vivere. Quisquis ergo perfectus nō est, procul dubio potius censere debet, desolationes ob tepiditatem punitum, & ita se ad novum ferorem animi accendere, ac illico subsidium aderit. Ne uit enim Dominus, inquit B. Ambrosius, mutare sententiam, sit noueris emendare delictum.

ALTERA causa desolationum potest esse Dæmon. Evidens tunc erit, inquit B. P. Ignatius indicium auctorem cogitationis hismodi esse spiritum malignum & potestate, & salutem nostram semper aduersantem. Aduersatur autem aliquando palam, aliquando occulte. palam in incipiētibus, quia corum profectus plurimum repugnat eius conatibus. Eorum, inquit, qui promouent in bono salutis animis se insinuas malignus driter, implacide, & violenter cum strepitu quodam, sicut imber descendens in petram. Et alio in loco. Hominibus, qui se à vitiis purgandos curant solicite, & in obsequijs diuinis studio magis in dies promouent, immittit spiritus mali-

malignus molestias, scrupulos, tristitias, ratiocines falsas, & alias id genus persecutio-nes, qui- bus profectum illum impedit. Occultè deinde procurat in Proficiētibus prætextu boni fons, non veri, sed apparentis. De qua re idem Pater sic scribit Quoties cōtingit aliqua suggestione deprehendi hostem ex canda sua serpentina, id est, fine malo, quem nobis semper insinuare studet, tunc plurimum iuuat re-noluere discursum totum, & notare, quid ab initio prætexuerit bona cogitationis, & que-modo præcedentem spiritualem gustus suauitas-tem, animoq; serenitatem sensim amouere, ac venenum suum infundere tentari.

TERTIA causa desolationum est ange-lus bonus, maximè in hominibus peccato-bus, & malæ vitæ, illis, inquit idem Pater, qui facile peccant lethali ster, & peccatum pec-cato addunt, spiritus bonus conscientiam pse-put assidue, & per synderesis rationisq; officia peccando deterret.

De Desolationis effectis.

C A P. VII

DRIMVS effectus Desolationis est, quem ton. de
proc. vte.
relig. e. 2. c. describit S. Bonavent. Tentatio, inquit, deuorum maximè tempore desolationis est bastare, quod gratia consolacionis non sit a Deo;

Deo, sed à scipso naturalibus comatibus proctdens, vel à dæmoniæ ad illudendum immissa. Et addit. Horum typum gerunt Apostoli, qui tempore paſſionis Christi adeò obscurati sunt fide, & iam fere diſſentirent ab hi, quæ crediderant. Vnde qui ibant in Emaus direbant. Nos ſperabamus, &c. Solet autem, ut habet B. P. Ignatius, Sophiſticus argumēti quibusdam veri ſpeciem pra ſe ferentibus latitiam illam in anima repartam impugnare.

SECUNDVS effectus est excitare grauissimas quasq; tentationes, ut de fide, de blasphemia, de desperatione, quod à Deo non ametur, quod opera ſua ſint Deo ingrata, quod non poterit perseverare in bonorum operū exercitatione, quod iam reprobus ſit & damnatus. deinde iniicere cogitationes monſtrouſas. & horribiles, quales

Psal. 103. David deſcripſſe videtur, dum ait. Posuisti tenebras, & facta eſt nox. in ipſa pertrāſibunt omnes bestia ſilua. Catuli leonum rugientes & rapiant, & quarant à Deo eſcam ſibi. Ita quo videntur ſibi videre omnes inferni dæmones catenis ferreis ſolutos ut ipſos deſolatoſ deuorent.

Si quæras, vnde naſcantur cogitationes tam monſtrouſæ & horrendæ? ab animone deſolato, an à dæmoniæ? Respondeo, naſci posſe

MEDITANDI PARS III. 495.

posse ab utrisq;. Quod enim à nobis non-nunquam oriantur, inde liquet, q; Christus apud Matthæū dixerit Pharisæis. *Quid cogitatis mala in cordib. vestris?* Quod verò à dæmone, patet ex cogitatione diabolica Iudæ de p̄dendo Christo: nā S. Ioannes dicit. *Cum Ioan. 13.* diabolus iūm mis̄isset in cor, vt traderet eām iudas. Si rursū leſciteris, vnde dignosci queat, ab utro profectæ sint? Respōdeo cum S. Bernardo, id admodum difficile esse cognitu, immo quasi impossibile, n̄iſi ab eo qui Spiritus sancti dono, quod Apostolus vocat, *Discretionem spirituum, p̄ditus sit, Quam-* 1. Cor. 12. *tumlibet enim, inquit, quis omni custodia seruet cor suum, & omnia qua intra se mouētur.* Vigilans: *Si ma intētione obseruet, etiam se diu- tnum forte in his habuerit exercitium, &* frequens experimentum: non poterit tamen ad purum in se dignoscere, discernere eue ad inuicē malum innatum & malum seminatum. Et concludit. *Nec multum refert nostra/circ.* Vnde inest nobis malum, dummodo inesse scia-tur. *Vigilandum potes, & orandum vnde- cunq; ſit, ne consentiamus.*

De remediis contra Desolationem.

C A P. VIII.

REMEDIORVM duo genera adsignabo. Vnum erit de rebus agendis, alterum de fugi-

fugiendis Quod ad primum attinet, ille inquit B. P. N. Ignatius, quem desolatio molestat, estimare debet cum Deseratiasē posse plurimum, facileq; aduersarios suos omnes devitaturum esse, dummodo in Dei virtute collecte spem suam, & animum suum corroboret. Sic ut ad Philippenses dicit S. Paulus. Omnia possum in eo, qui me confortat, & David plam 26. Si confidant aduersum me castra non rirebit cor meum: si exurgat aduersum me primum, in hoc ego sperabo Secundo debet se dedere consequendae patientia Hominum, inquit idem, tentatione pulsatum mirè tuas patientia seruanda studium, Et quæ vexationib. huiusmodi propriè apponitur, & è diabolometro resistit, conformando secum Iob, & dicendo, Sibona suscepimus de manu Domini, id est, consolationes: mala cur non sustineamus, id est desolationes, & audacter subiungere. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.

TERTIO accessenda spes est & cogitatio ad futura brevi consolacionis, cum eadem Iob dicendo. Rursum post tenebras sperolu- cem, & cum Dapide. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consola- ciones tua latificaverit animam meam. Cf. saturos

Phil. 4.

Iob. 1.

Iob. 17.

Esal. 33.

saturas autem tentationes colligit B. Gregorius 27. moral. cap. 17 ex verbo psalmi,
PER TRANSIBUNT, quasi diceret. ista tentationum bestiæ transibunt tantum, & postea
euanescent.

Quarto, expedit prouideri \mathfrak{E} auger ea,
que contra desolationis impulsum tendunt,
qualia sunt, insistere oratione, & meditatione
cum discussione sui, ac pœnitentia aliquid as-
sumere.

Quinto, nulla ratione oportet se hosti
ostenderé timidum & meticulosum: con-
suevit enim dæmon animo \mathfrak{E} robore plane de-
stitui, quoties spiritualem athletam corde im-
perterrito, ac fronte ardua temptationibus videe
reluctari: si autem trepidet ad primos impe-
tus sustinendos, \mathfrak{E} quasi animum despödeat,
tunc effrancator, acrisor, \mathfrak{E} pertinacior in ho-
minem, vt cum pernicie nostra malignè obsti-
nateq; mentis sua desiderium adimpleat. Ex-
emplum habemus in cane, qui nonnun-
quam, licet grandis sit, sed macilentus & æ-
ger, ad latratum vnius caniculi aufugit, fu-
gientem vero similiter omnes alii canicu-
li vicini persequuntur. Si vero gradum si-
gat, eisq; dentes suos, vt dicitur, monstrer,
mox conticescunt, & retrocedunt. Hunc
imperterritum animum S. Gregorius col-

li
ligit

498 INSTRVCT. DE MODO

ligit ex duobus verbis dicti psalmi. Vnum
Eps. 103. est, **CATVLI Leonum**, indicando nobis esse
 leunculos quidem, qui rugiant, sed nō pos-
 se nocere. Alterū est, **QVÆRANT à Deo escam**
1. Cor. 10. fibi. quo innuitur, nō posse eos nisi permit-
 tente Deo, aliquo nos malo afficere. Ex alia
 parte affimat **S. Paulus** Deum non pa-
 rum nos tentari **supra id quod possumus.**

Sexto, auxilium diuinum per orationes
Psal. 119. inaocandum est, vt fecit David. **Ad Domi-
 num**, inquit, **cum tribularer clamavi**, & ex-
 audiuit me. Sicut enim Deus exaudiuit i-
 psium, forte & exaudiens te. Si verò non libe-
2. Cor. 112. ret te, dicens saltē interius, quod dixit **S. Paul-**
lo, cum ter Dominum rogasset. **Sufficit tibi**
gratia mea. nam **virtus in infirmitate perficitur**. Si dicas, tuas preces exigui esse momē-
 ti, respondeo mendicos etiam mutos & bal-
 bos impetrare eleemosynam. Deinde im-
 plora patrocinium **Beatiss. virginis, angelis**
Custodis, aliorumq; sanctorum, quibus es
 addictus. **Quod si rursum excipias**, te nec
 os aperire posse ad postulandum tale auxi-
 lium: ego **contra vrgeo**, te saltē imitari
 debere illos alios meudicos, qui ob vulnera
 & vlcera abiecti in terram ne vocem qui-
 dem edunt, & tamen extorquent eleemo-
 synam. Aperi ergo **Domino** & **tra vulneta**

ac rk

ævlera spiritualia, quæ ultro clamabunt
illud Dauidicum. Imperfectum meum vide- *Psalm. 138.*
runt oculi tui Domine.

Nihilominus non videtur illa ratione
hinc tacendum, sed clare dicendum, licet
verum sit, quod diximus de cessatione, &
alterna consolationum desolationumque
visitudine, ut colligere est ex illo alio ver-
siculo, *Ortus est sol, & congregata sunt, & in Psalm. 103.*
cubilibus suis collocabuntur. tamen non ideo
omnino extingendas, aut excidendas, sed
potius instar armentorum intra mandras
suis cogendas, ut inde de novo alia desola-
tionum nocte egrediantur. Immò plus di-
co, bonum esse credere, plures fore desola-
tiones, quam consolationes, secundum il-
lad *Job. Post tenebras spero lucem vbi vides 10b. 17.*
vocem **TENEBRAS** qua significantur desola-
tiones esse pluralis numeri: *Lucem vero sin-*
gularis, quæ designat consolationes: & sub-
iungere cum ipso Dauide. Omnia in sapientia fecisti Domine, Paratum cor meum Deus, *Psalm 103.*
paratum cor meum hoc est, ad duo paratum,
& ad fruendum consolationibus à tua di-
uina maiestate oblatis, & ad perfe-
rendas desolationes ab eadem
maiestate tua permissas.

11 2 TRA-

500

TRACTATVS III.
DE MODO EXAMI-
NANDI CONSCIE-
tiam,

De Examiniis Conscientiæ utilitate.

C A P. I.

 VAMVIS per multa & varia
capita potuisse explicare lau-
des huius nobilissimi exercitii
de examinanda conscientia, ra-
men non sum facturus, quia
existimo, me ut in tractatu de Meditatione,
sermonem habere cum iis, qui magno desi-
derio tenentur viræ piæ sancteque insti-
dæ. Satis ergo erit de multis duas tantum
exponere huius examinis utilitates; easque
cum materia Meditationum admodum
conuenientes, nam altera directe seruit me-
ditationi, altera indirecte, quia removet
magnum quoddam impedimentum.

PRIMA utilitas est, quod conciliet no-
bis mun-

MEDITANDI PARS III. 501

bis munditiem cordis, cui à Deo apud S. Matthæum, promissa est Dei visio. *Beatis mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quæ visio à facie ad faciem est reseruata in alterā vitam, teste S. Paulo, dicente in priorē epistola ad Corinthios. *Tunc cognoscam, 1. Cor. 13:1*
sicut cognitus sum Modum autem cognitionis paulo ante declararat, dicendo. *Facie ad faciem.* Est quidem hæc cognitio concessa quoq; in hac vita, sed satis imperfecta, ut ibidem affirmat Apostolus. *Nunc cognoscō ex parte.* Et *Videmus nunc per speculum in enigmate.* Hoc speculum autem esse creaturas declarauit initio epist. ad Romanos, dum ait. *Invisibilia ipsius à creatura mundi Rom. 1.* per ea qua facta sunt intellecta cōspiciuntur, sempiterna quoque eius *virtus & diuinitas.* Qua sententia vides Apostolum declarasse, quod ex notitia harum rerum inferiorum, quam diximus meditationis beneficio obtineri, ascendamus ad notitiam Dei, rerumque cœlestium.

Ut autem intelligamus, qua ratione Examen conscientiæ hunc effectum gignat, sciēduta est, peccata venialia, si multa sint, ac fiant rāximè cum quadam voluptate animi, eum effectum gignere in anima, quē multa yela licet subtilia, in oculis cor-

li 3 pōeo.

302 INSTRVCT. DE MOBO

poreo Sicut enim vno eorum oculis imposito, oculi minus vident, & multo minus, si duo, tria, quatuor ordine imponantur, sic quo pluribus venialibus noxis anima inquinatur, hoc minus ad contemplandum valet. Loquor de venialibus tantum (nam lethalia prorsus excæcant.) Exemplo sit halitus humanus, qui licet tenuissimus sit, tamen ita obnubilat ocularia, ut nihil per ea videre possis. Itaque quemadmodum is, qui habet oculos velis obductos, ea removere debet, si velit effigiem elegantem artificiosè & subtiliter pictam intueri: ita si nos velimus Dei mirabilia perspicere in creaturis, operam dare debemus, ut peccatorum venalium nubē ab anima remouamus. Huc videtur spectasse David, cum diceret in psalmis. *Reuelo oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Hæc leuia peccata videtur & Dominus designasse, per squamas oculis D. Pauli, quando de cœlo commersus est, impositas, quibus dilapsus mox visum recepit.*

Psal. 118.

Ad. 9.

A hæc sciendum est in oculis animæ perinde generari vela, ac pellicula quædam subinde gignitur supra oculos corporis, quæ prohibeat visum. Nam sicut hæc producitur ex humore initio subtili & clara-

10,

to, postea autem calore naturali augetur & condensatur, ut tandem ex pellucida fiat opaca, sic peccati venialis velum initio exiguum est & leue, sed postea per concupiscentiae calorem, aliasque circumstan-
tias & adiuncta valde augescit: sic ut pau-
latim ad eum peccatoris statum, non ani-
maduertens, perueniat, de quo vaticina-
tus est Iob, dicens. *Qua nolebat tangere anti-
mamea, nunc pra augustinia cibi mei sunt.* Et
idem faretur S. Augustinus in libris Con-
fessionum, dum ait. *Quoties narrantes ina-
nia, primo quasi toleramus, ne offenda-
muis infirmos, deinde pauplatim libenter ad-
mettimus.*

Iob. 6.

Aug. 10.

confess. 6.

350

Denique sicut peritus medicus, qui non
potest impedire dicti humoris defluxum in
oculum, id laborat vnicè, ut congruenti-
bus antidotis quamprimum eum tollat an-
requam condensetur, sic nobis faciendū est
in præsenti negotio animæ. Faciemus autē
officio nostro latis, si ad anditotū sacræ Cō-
fessionis defugiamus. Verum sicut idē Me-
dicus conatur humorē totū in vñā oculū
partē attrahere, ut eo facilius purgatiuo re-
medio illū extrahat: sic hui' examinis bene-
ficio, quasi scopis omnes peccatorū sordes
in vñū locū colligūtur, cōueniēter illi dicta

Ii 4 psalmi

504 INSTRVCT. DE MODO

*Psalmi 76. Psalmi Scopebam Spiritum meum. Nec vole
desperare cum, qui ob nimiam anteactæ vi-
tæ licentiam iam oculis animæ velum ob-
duxit. Nam sicut caligine oculorum corpo-
ralium laboranti medici possunt succurre-
re restituendo lucem, sic poterit & iste spe-
rare, esq; confidentius, quo peritiorum ha-
bet medicum, nempe Deum: ad quem re-
currebat David, cum diceret *Renela oculos
meos. &c. Quanquam negandum non est
opus esse labor & sudore, sicut & in petli-
cula oculis corporalibus detrahenda.**

Psalmi 118.

RESTAT NUNC ut ad alteram utilita-
tem transeamus, quæ erat, quod Examinis
conscientiæ beneficio ingēs quoddam im-
pedimentum restè meditari volenti tolla-
tar, nempe aculeorum & scrupulorum ani-
mi, qui summam molestiam afferre solent
in rerum diuinarum consideratione: sicut
enim in lecto spinis replete collocatus qui-
escere non potest, sed nunc in hanc, nunc
in illam se volutat partem, sic qui scrupu-
lis conscientiæ angitur, ab una considera-
tione in aliam misere depellitur. At spiri-
tus deuotionis locum pacificum tanquam
proprium sibi vendicat. *Et factus est, inquit
propheta David, in pace lucis eius. unde &
spousa huius conditionis memor invitat
sponsum*

Psalmi 73.

MEDITANDI PARS III. 305

sponsum suum his verbis. *Lectus noster floridus.* Cant. 1.
Dico itaq; vnuinquemq; nostrum, vbi
examina conscientiæ fecerit secundū mo-
dum iam subiiciendum, contētum esse de-
bere confessionibus sacramentalibus juxta
ea institutis: nam cum omnem diligentiam
moralem adhibuerit, fas non est, vt agitari
se sinat importunis suspicionibus, num re-
ctè confessus sit, an memoria aliqua exci-
derint, num expresserit omnes circumstan-
tias, & similia.

Et quoniam commodissima examinan-
da conscientiæ ratio est, quam B. P. Ignatius
prescribit in Exercit. spirit. libro quinq;
nimirum punctis comprehensa, totum tra-
statum in his exponendis consumam.

PVNCTVM I.

*Gratias agere Domino Deo, pro beneficiis
tam generatim, quam speciatim
maxime eo ipso die acceptis.*

C A P. II.

HOc primum punctum, sicut & secun-
dum sunt quasi præludia vel introduc-
tiones ad Examen, & convenientissimè
præmieruntur, tis in demonstrabo. Num
li, 3, quod

quod ad primum attinet: gratias esse Deo
agendas pro beneficiis, non modo ratio
dictat, & inducit virtus ipsa, quæ dicitur
Gratia, vel gratitudo; sed etiam suader in-
gens eius utilitas, quia dum gratias Deo a-
gimus nouis mox ab eo ornamur benefi-
ciis. Vnde Dauid sic loquebatur *Quid retri-
buam Domino pro omnibus quæ retribuit mi-
hi?* Et respondet. *Calicem salutaris accip-
am, & nomen Domini invocabo.* Si ergo
ingratisimus, non est quod alia beneficia
speremus. Nam ut recte affirmat S. Ber-
nardus, ingratitudo exsiccat misericordiæ
diuinæ fontem. Cum enim in vita spiri-
tuali prorsus pendeamus ex donorum cœ-
lestium influxu, & plus quam in corporali
ex aeris respiratione, nullo modo com-
mittendum est, ut gratias agere negliga-
mus diuinæ maiestati, quippe à qua omnia
bona dimanant. *Omne datum optimum*
inquit B. Iacobus, *& omne donum perfe-
ctum de sursum est descendens à patre lumi-
num.*

*V*x vero, tu qui initium facere cœpisti
spiritualis vitæ, recte gratias agas, descri-
bam tibi nonnulla beneficia, pro unoquo-
que ordine ex tribus ante nominatis. Pri-
mus ordo erat generalium beneficiorum in

quo

Iac. I.

Psal. 115.

quo primum locum obtinet Creatio. Secundum redemptio, mediante sua passione & morte. tertium iustificatio per sanctissima sacramenta, qui par est primo. Sicut n. virtute nostra non potuimus nos ex nihilo ille extrahere (ut sic loquar) sic nec possumus ex profundissima peccati abyssu: ex qua tamen ille sufficienter nos semel extraxit per passionem, & saepius efficaciter per participationem sacramentorum. Imo docent sancti iustificationis beneficium quodammodo maius esse illo Creationis eo quod in hoc nullo modo repugnare potuerimus, in illo autem saepe repugnemus. Vnde S. Stephanus Iudeis dicebat: *Vos semper spiritui sancto resististis.* Et Christus Dominus de iisdem *Mat. 28.* Quoties volui cōgregare filios vestros, sicut gallina cōgregat pullos suos sub alas, *Et nolusisti?* Quartum locum habet Conservatio, tam in esse naturali per Creationem, quam spirituali per regenerationem accepto.

SACUNDVS ordo est particularium beneficiorum, in quo primum possunt reddi gratiae pro statu in quo quisque a Deo est collocatus, ut religiosus pro statu religiosis. Videmus enim huiusmodi statum a Deo paucis tantum cōcedi. *Nos omnes, inquit Christus apud B. Matthæum, capiunt* *Mat. 10.* *Verbum.*

Verbum hoc sed quibus datum est à Patrem est.
Similiter Ecclesiasticus pro statu cœlibatus.
Et secularis, pro statu matrimonii, qui
certè beneficium est, maximè si conferatur
cum aliis statibus vita miserabilis: licet sit
duobus prioribus inferior. Secundo pos-
sunt agi gratiæ pro integritate corporis,
quandoquidem tot inueniuntur mutilati.
Et si vnum aliquod tibi membrum desit,
age gratias, quod non absint plura. Deinde
pro sanitate mentis, cum tam multi sint vel
stulti, vel furiosi, vel prorsus stupidi. Tertio,
pro honore, cum multi viuant in perpetuo
dedecore & infamia. Deniq; pro facultati-
bus quas possides quæ si exiguæ sint, cogi-
ta aliis esse tenuiores. Si vero totus sis men-
dicus, cogita tibi multos esse socios, & Chri-
stum te fuisse pauperiorem.

Tertiis ordo erat beneficiorum, qua
quotidie recipimus. In quo gratiæ agi pos-
sunt, pro inspirationibus motibusq; diuinis
in meditatione aliquæ exercitio deuotio-
nis perceptis. Pro expugnata, vel exclusa a-
liqua graui tentatione, de lucro spirituali
concionando, exhortando, vel colloquen-
do, apud proximos facto. Vnum autem hic
mihi monendum occurrit memoria dignis-
simum, de illusione & fraude, quæ d'amon

se in

se in angelum lucis transfigurans quosdam circumuenire solet, ut videlicet dum examen facturi sunt, nimis diu hæreant in hoc præludio, hoc est in expendenda beneficiorum magnitudine, copia & varietate, ac tandem tempus non suppetat pro examinæ faciendo, in quo tamen consistit tota huius exercitii substâria, aut si suppetit, illud tam breue sit, ut cursim & perfunctoriè tantum perficiatur. Vnde deinde fit, quia defectus non satis accuratè sunt notati, & animaduersi, ut nulla seria emendatio sequatur sed in dies in eosdem relabantur. Quare satis foret dicere. Domine ago tibi gratias pro omnibus beneficiis generalibus, quibus me affecisti, maxime si ita loquaris ex intimo corde & non tantum ore, nec texas longum eorum Catalogum more Iudæorum, quos apud Isaiam Dominus arguit, dicens. *Populus hic labis me honorat, cor autem Is. 19*i* eorum longè est à me.* Posset tamen quilibet agere gratias pro beneficiis aliquibus eius diei, si deuotio ad hoc stimularet.

Longas enim considerationes de iis instituere poteris in Meditatione, ut alii faciunt.

PVN.

510 INSTRVCT. DE MODO
PVNCTVM II.

*Postulare à Deo lumen & gratiam
ad cognoscenda fugiendaq;
peccata.*

PECCATVM simile est sepiæ, vel lologini;
scut enim hi pisces, quando vident appropinquare piscem grandiorum, liquore atro repente imbuunt aquas, ne videri, ac proinde nec deuorari ab illo possint: sic peccatum, simulatque perpetratum est, animam quadam atra caligine inuoluit, ut agnoscere non possit. Vnde Dauid dicebat. *Delicta quis intelligit?* q. d. nemo. Quam doctrinam propheta tam consenteam veritati putauit, ut subiiceret. *Et ab occultis meis munda me.* Supponens multa occulta restare, quæ non obseruerat, & ideo rogabat, ut illa sibi condonarentur. Immo in ita exploratum & certum est maximè apud incipientes, ut probare opus non sit hoc esse credibile. Quilibet enim re ipsa experitur difficultatem, vnde omnes dicimus. Peccatorum affatim in me est, sed non possum omnia cognoscere. Petitur ergo lumen diuinum. Quemadmodum enim facillata in cubiculum obscurum, omnia que

Psal. 18.

MEDITANDI PARS II. 31

quæ in eo sunt se offerunt spectanda, sic quando lux cœlestis immista est in animæ nostræ penetralia, conspicua redduntur omnia eius mala. Quanquam verum est nos istam spiritualem animæ visionem haud secus comparare quām naturalem corporis, quando quis interdiu locum aliquem conclusum ingreditur. Etenim sicut in primo ingressu nihil videt, sed si non nihil hæreat, primum videt quæque grandiora, ut lectos, mensas, & inde minora, ut sedes, orbes, cultros, ac quo diutius hæserit plura etiam minima, sic quo crebrius usurpamus examen conscientiæ, & diutius in eo inchoato cunctamur, hoc plura peccata deprehendimus. Exemplum habemus B. Augustini qui huius examinis beneficio detexit etiam munitissima, ut in sequentibus capitibus apparebit. Nullus ergo, multo minus autem tyro, ad primum oculorum mentis coniectum dicere debet. Nihil video, ergo nihil est. Sicut enim ille si ad primum ingressum loci obscuri dixisset, nihil ibi esse, fuisset deceptus, sic nobis quoque ysu venit cum nostra Conscientia.

Adiungitur deinde postulatio gratiæ ad fugienda peccata. Neque enim facis est tantam

512 INSTRVCT. DE MODO

tantam habere notitiam peccatorum, imo
etiam habete voluntatem non ea commit-
tēdi, ut de se testatur Apostolus Paulus dum
Rom. 7. ait. *Non quod volo bonū, hoc facio. Sed neces-*
sarium est diuina gratia esse munitos, sine
qua nihil possumus. Sine me, inquit Christus
apud B. Ioannem, nihil potestis facere. Ex alia
Ioa. 15. verò parte diuina gratia iam ornatus quis-
que dicere potest cum eodem Paulo. *Omnia*
possum in eo, qui me confortat. Iam cum & S.
Eph. 4. Iacobus exhortetur nos, ut petamus, adiun-
cta sponсione de obtinenda gratia. *Siquis,*
Iac. 1. *inquiens, indiget sapientia, postuleat à Deo, qui*
dat omnibus affluenter, restat ut confidenter
id faciamus, vnde & idem subdit. Postuleat
asitem in fide, nihil habitans in corde suo.

PVNCTVM III.

Expendere, quemadmodum cogitatio-
ne, locutione, opere & omissione
peccatum sit.

De Distinctionibus iuuantibus ad Examen-
rectè faciendum.

C A P. IV.

IMbecillitas visus nostri spiritualis
ex una parte, ex altera verò cordis nostri
hebet.

hebetudo admodum difficile reddunt hoc exercitium. Verissimum siquidem est quod dicit Hieremias. *Prauum est cor hominis,* & *Ier. 17.*
inscrutabile, Et quis cognoscet illud? Et quoniam verissimum est id à Deo cognosci, ut ibidem subiicitur, *Ego Dominus scrutans cor,*
Probans renes, sit ut homo quoq; lumine illo diuino, supra nominato collustratus possit cognoscere, & declarare verum esse, quod B. Paul^o in priore ad Corinthios epistola sic scribit. *Nemo scit, quid est in homine, nisi spiritus hominis, qui est in eo.* Hanc tamen difficultatem multum imminuere potest, ordinis & distinctionis obseruatione: hoc enim & multa occulta patefacit, & iuuat ad eadem inuenienda & intelligenda, sicut testatur humani corporis anatomia, & quotidie experimur, si enim v.c. nobis in viridi prato excidat paruula gemma, constat eam facilius reperiiri, si herba vna ab aliis separetur, quam si quis confusè tantum oculos in gramina coniiciat. Sed & si in pavimento domestico excidat, facilius deprehenditur, si proprius obtutum conuertamus ad varia loca, quam si confusè tantum totum pavimentum aspiciamus. Id forte præfigurare voluit, docereq; Dominus illo mandatolosue dato, de inueniendo autore furti

Kk com-

1. Cor. 2.

commissi in euersione Iericho. Accedet
 Ios. 7. inquit Iosuæ, manæ singuli per tribus vestras,
 Et quicumque tribum sors inuenierit, accedet
 per cognationes suas, Et cognatio per domos,
 domusque per viros. Quo ordine & distinctio-
 ne, inquit textus, autor furti deprehensus
 est, etiam si in tanto exercitu vnicus tantum
 fuisset.

Confirmat hanc doctrinam experientia
 naturalis de cubiculo obscuro, sicut enim
 qui illud ingreditur primo aditu hac illac-
 ue respiciens, nihil videt: si autem in unam
 eius partem oculos firmius desigat, sensim
 videt vel lectum, vel mensam aliquam: sic
 nos, dum ingredimur conscientiæ nostræ
 recessus, si mente generatim ad multa con-
 uertinus, nihil admodum videbimus, si au-
 tem definite in caput vel membrum ali-
 quod ex iis quæ iam explicanda sunt, eam
 dirigamus, facilius aliquem actum, vel la-
 psum offendemus.

PRIMA ergo distinctio sit iam ante no-
 minata, cogitationum, verborum & ope-
 rum. Secunda vero erit, videre an aliquo tri-
 um horum capitum deliqueris contra De-
 um, te ipsum & proximum? Tertia erit, dis-
 currere per horas, & occupationes illius
 diei, initio facto à matutina surrectione,

expensæ

expendereq; si ne illa lentè & cunctabundè, an celeriter & sedulo facta tum transire ad orationem, ad sacrum Missæ, ad studia vel labores. Quo enim distinctius procedetur, hoc citius faciliusq; errata cognoscuntur. Atq; hac diligentia efficitur, ut diutius hæreatur intra conscientię penetralia, ipsaque mora clarius etiam minuti quidam lapsum notentur. Sicut qui diutius moratur in tenebroso conclavi prius notat conopæum lecti, tum aduertit esse rubeum, hinc sericum, denique ex panno damasceno, flosculis & foliis, aliisq; minutis rebus per-texto.

Et quoniam vitia generatim sumpta, vastam quandam efficiunt syluam, ne quis in ea aberret, vel sine fructu eam circumeat, gratum me facturum puto, si omnia reuocem ad quinque capita, quasi ad quinque obscuras cordis nostri cavaernas. Quarum unamquilibet ingressi, si aliquantulū commorati fuerimus, seruata dicta distinctione & ordine, spes non dubia assulgebit quæcumque in iis fuerint, patua & quæ magna cognoscendi. Sunt autem hæc capita curiositas, malignitas, otiositas, sensualitas & Vanitas. Quæ singula singulis exponam capitibus, cuiusmodi sint, & quomodo iis delinquamus.

Kk 2 Pto

Pro Epilogō yerò huius capititis, moni-
tum te volo, me nihil tractaturum, de na-
tura peccatorum, hoc est, quando actio ra-
tionem peccati habeat, vel non, quando sit
peccatum mortale, vel veniale, sed omnia
remittam ad eruditum, prudentem & pium
Confessarium, & ideo quisq; debet confite-
ri, quod inuenerit, stabitq; in omnibus iu-
dicio illius. Tu interim caue ne amor pro-
prius te excæceret, inducatq; ad excusandas
excusationes in peccatis, uti psalmista loqui-
tur, sed omnia ipse expendas & examines
cogitans te præ manibus habere inimicum
tuum capitalem. Compositis itaque, vel à
fronte, vel à tergo brachiis pro tua devo-
tione, atq; si ligata essent, imaginare te ceu
captiuum produci ad seueri iudicis Christi
tribunal, ibiq; quotquot crimina detexe-
ris, esse tibi condonanda, & idcirco ange-
lum custodem, quem ad dextram tibi affi-
stere cogitabis, deprecabere, ut tibi omnia
& singula suggerat. Contra vero non esse
condonanda, quæ tua culpa non inueneris,
& ideo imaginabere tibi affistere ad sinis-
tram dæmonem laboratēm ne illa diuul-
gentur, licet postea summo studio curatu-
rus sit, ut à iudice puniantur, sicut per os
Sophonię prophetę comminatus est.

Soph. c. I.

scrutabor

tabor Hierusalem in lucernis, id est, exami-
nabo te.

De Curiositate.

C A P. V.

CURIOSITAS est, quando inordinate
desiderio & studio rei alicuius notitia
expetur. **Q**uod primo fit, quando debitæ
circumstantiæ loci, temporis, personæ, quan-
titatis, &c. desiderantur, ut si quis studeat
tempore sacræ Missæ. **S**ecundo, quando ma-
la aliqua circumstantia intercurrit, ut si
cui in studio scopus propositus est supera-
di alios, & gloriam auctiupandi, ut fecerant,
de quibus scribit S. Augustinus in libro de Aug. c.
moribus Ecclesiæ. **S**unt, inquit, qui desertis 21,
virtutibus, & nesciētes, quid sit Deus, & quā-
ta sit maiestas semper eodem modo manentis
natura magnum aliquid se agere putant, si
uniuersam istam corporis molem, quam mun-
dum nuncupamus, curiosissime intensissimeq;
perquirant. **V**nde etiam tanta superbia gigni-
tur, & in ipso cælo, de quo disputant, sibi met
habitare videantur. **E**odem modo delin-
quitur, quando studium refertur ad rem a-
liquam quæ sine peccato non potest exer-
ceri, ut ad beneficia, quibus corporis, &

Kk ; ani.

animarum salus è medio tollitur: Item ad discenda amphibologica dicta, quibus homines decipientur, ut fecere quos arguit

Ier. 9. Ieremias propheta dicens. Docuerunt linguam suam loqui mendacium: *Si iniquè agerent, laborauerunt.* Tertio, quando studia, ad quæ ex obligatione quis tenetur, commutatur cum inutilibus, & officio ac statui non congruentibus. ut si scholaris occupet se legendis rebus militaribus, vel tradat se aucupio & piscationi. Cum quo conuenit, quod S. Hieronymus scribit ad Damasum Papam de filio prodigo, *Sacerdotes dimisæ Euangelis & prophetis* *Videmus comedere legere, & amatoria Bucolicorum Versuū cantare.* Quarto quando res bona quidem ediscuntur, sed à quibus nō licet, ut à demonibus, energumenis, magis, sagis, incantatoribus, aliisq; id genus vel quando quis optat per somnia cognoscere futura, vel res alterius vitæ, ut in quo statu sit talis vel talis anima. Quam curiositatem B. Augustinus in libro de vera religione tribuit priscis *Aug.* philosophis, dicens *Nescio, an philosophi impedirentur à fide virtute curiositatis in percomitandis demonibus.* Quinio, quando rerum creatarum notitia non refertur ad cognitionem Dei creatoris, aut in ea intentione

quis

quispiam sibi complaceret. *In consideratio-* c. 293
ne, inquit ibidem B. Augustinus, creatura-
rum non est vana & peritura curiositas exer-
cenda: sed gradus ad immortalia & semper
manentia faciendus. Sexto, quādo quis sub-
limiora scrutari conatur, quam ingenii ca-
ptus ferat: ut si muliercula, vel rusticus vel
let rimari S. Trinitatis mystetia, coniice-
rent enim se in periculū h̄ereseos. Vnde Ec-
clesiasticus. Altiorate, inquit, ne quasieris, &
fortiora te ne secutus fueris, & in pluribus o-
peribus tuis ne fueris curiosus. Multos enim
supplantauit suspicio eorum, & in Vanitate
detinuit sensu eorum. Quicquid hactenus
dictum est, ut vides, pertinet directe ad pri-
mam cognitionem, quam ex rebus haurit
Intellectus. quamuis secundum propor-
tionem possit etiam intelligi illa, quā ho-
mo conatur recuperare beneficio Memo-
riæ, vel Phantasiæ. Restat nunc, ut expona-
mus curiositatem, quę potest esse in cogni-
tione sensuum.

Dico itaque hominem à Deo instru-

ctum sensibus. Primò, ut illi seruant ad to-

lerandam vitam, & comparandum vitę ne-

cessaria. ut victum, vestitum, &c. deinde ad

cauenda noxia, ut lapsus, verbera, & similia.

Secundo, ut operam suam præbeant cogni-

Kk 4. mon

520 INSTRVCT. DE MODO

ioni intellectus. Nihil enim penetrare potest ad arcem intellectus, quod non prius subierit portas sensuum. Tertio, ut quilibet exerceat naturalem sibi actionem, ut oculi visionem, aures auditionem, & sic de ceteris. Quoties ergo alio modo operantur, curiositatis vitium incurunt. Idque fieri potest primo, si occupent se in rebus inutilibus. Secundo, si à rebus bonis animum distrahant, quemadmodum fatetur sibi accidisse.

*Aug. c.
15.*

Mat. 5.

Pron. 24.

Heb. 10.

B. August. lib. 10. Cofessionum. Canem currentem, inquit, post leporem iam non spatio, cum in circo sit. At vera in agro, si casu transversam auertit me fortassis ab aliqua cogitatione magna, atque ad se conuerit illa venatio. Tertio, quando actionem suam dirigunt ad aliquod malum, ut visus ad concupiscendum. Qui viderit mulierem, inquit Christus, ad concupiscendum eam, iam mactatum est in corde suo. Quarto, quando alieni mores obseruantur, & facta. Vnde Salomon. Ne insisteris, ait, Et queras iniquitatem in domo mea. Si, neque vastes requiem eius. Excipe, quando illa obseruatio fit ad corrigendos malos, quo sensu omnes superiores tenentur obseruare suos subditos, vel alios sibi commissos. Vel quando fit ad capiendam indecationem. Quo sensu dixit Apostolus

Conſe

Considerantes vos in vicem in promocationem
caritatis, & bonorum operum.

Vbi notandum est, in quolibet trium casuum, quibus licet exercemus sensus, posse interuenire vitium curiositatis, si absit aliqua circumstantia. Exempli causa, si sacerdos assistens altari coniiceret oculos in crucifixum, ad ediscendum aliquem gestum vel ex voluptate attenderet ad concentum Musicum. Deinde noris curiositatem posse cadere in omnes sensus, quia per quemlibet sensum venimus in notitiā priorum obiectorum. Itaq; contingere potest, ut uno actu duo committantur peccata, speciatim in Tactu & gustu. Nam si quis accensus desiderio probadi saporem pomi alicuius comedenter die ieunii, delinqueret tum gula violando Ecclesiasticum præceptum, tum curiositate, quod tempore vetito notitiam illam capere voluerit. Et nota hoc differre gulosum à curioso, quod ille se oblectet in vsu & esu pomi, hic verò in notitia saporis pomi acquisita. Immò, ut Augustinus obseruauit in libris Cōfessionum.

*Ex hoc evidentius dignoscitur, quid Voluptas- Lib. 10.
tū, quid curiositatis agatur per sensus, quod 35.
Voluptas pulchra, suauia, canora, sapida, le-
via sedatur: curiositas autem etiam huic con-*

Kk 5 iraria

322 INSTRVCT. DE MODO

traria, tentandi causa, non ad subeundam molestiam, sed experiendi, noscendiq; libidinem. Itaque poteris & tu circa vnumquemque sensum explorare, quid per curiositatem, quid per voluptatem deliqueris.

22. q. AD hanc curiositatē, inquit S. Thomas,

162. a. 2. pertinet itio ad turpium comediarum, vel militarium digladiationum spectacula, aliaque huiusmodi, producitque testimonium Chrysostomi homilia 6. in Matthæum dicentis. aduleros inuere cundos constituant tales inspectiones. Itaque etiam si quis non sentiat se commoueri à materia representata, sed tantum à representatione, non est immunis à noxa, quia materia illa naturaliter oblectat. Et ideo, inquit, reprehensione digni sunt imprimis viri graues, vt Praelati, Clerici, religiosi, & alii similes, si talibus spectaculis intersint. Et addit, si quis vel fortuitò, vel coactus eo peruenisset, debere eum claudere oculos, & circumstantes commonefacere. Quanquam & ille periculo curiositatis expolitus maneret,

6. Confes. ut accidit Alipio, de quo sic Augustinus.

6. 8.

Quodam pugna casu cum clamor ingens populi vehementer Alipium pulsasset, curi sicut & strictus aperuit oculos.

44

De Sensualitate.

C A P. VI.

HOc caput diuidetur in duas partes. In priore agemus de sensualitate gustus, quæ vitio gulæ committitur. In posteriore de sensualitate Tactus. Quod ad priorem attinet. S. Thomas modos peccandi gula ad quinq; capita reuocat, hoc versu comprehensos,

Quid, quales, quomodo, quando, quanquamque ciborum

Consumas.

Sed antequam ad declarationē acceda-
mus pro fundamento totius discursus sup-
ponere debemus, Dominum Deum cibum
& potum homini concessisse, vt vitam sus-
tentaret: sicut enim si lampadem accensam
retinere velimus, opus est, astundere ole-
um, vt flammæ, quæ continuo consumit
humorem, non desit fomentum. sic vt ho-
mo maneat in viuis, opus est, vt quotidie
illi cibus potusque porrigatur, quo hu-
midum radicale quod calore naturali
indies consumitur, restituatur. Vnde
Aristoteles mortem definit *esse extin-
ctionem caloris in humido.* Qua ra-
tione & lampadem mortuam dicere
possu-

§24 INSTRVCT. DE MODO

possimus, quando ob defectum olei flamma extincta est. Veniendo igitur ad rem, dico, etiam si homo à natura impellatur ad sumendum cibum & potum, tamen quoniam ratione præditus est, modum insimendo tenere debet, quem illa præscripsit. Peccabit autem, quoties modum illum fuerit prævaricatus. Incipiā à prima conditio-

nē id demonstrare, quē in versu est Quid. Quid significat, quis cibus vel potus, si spectetur natura, sumatur. In hoc autem peccari potest, quando v. c. à paupere vel médico sumeretur cibus vel potus eius statui minimè congruens, ut phasianus, vel capo. Secundo, si sumatur cibus vetitus, ut carnes tempore quadragesimæ. De tertioq; arguit B. Bernardus fratres de monte Dei, quoad potum vini, tum quod regula præscribat potum aquæ, tum quod pretiosiora vina, & quidem pura, sine villa aquæ mixtione biberent. Ad primum caput reuocari potest, si quis in mensa statim iniciat manus in fercula præstantiora iis, quæ ante se habet, vel si quis viliores, crassioresq; cibos repudiet.

Qvōmodo, id est, an æquo auidius cibus sumatur. Qnod sequentib; us signis cognosci potest. Primo si nimis festinanter

oni

ori ingeratur, & vix masticatus deglutia-
tur. Secūdo, si frusta nimis magna, vt buc-
cæ ambæ inflentur, & vix respirationi sit lo-
cus. Tertio, si capite nimium in pafinas in-
flexo de quo dici verè potest. *Animus in pa-
tina est.* Quarto, si nimis cito cibi diffri-
gantur, vt parcatur tempori. Idem de potu
dici potest, in quo sumendo delinquitur, si
quis labra, instar equi, in schyphum im-
mèrgat, & cum sonitu hauriat vel contra, si
quis cunctabundè quasi pitisset, quo ma-
iorem capiat voluptatem, quem modum
8. Bonauentura in hominibus spiritualibus
vehementer improbat. Vbi nota etiam vi-
liores cibos nimia auiditate posse sumi, vt
fecit Esau cum sua lenticula: & obseruauit
B. Augustinus Christum Dominum in de-
ferto fuisse tentatum pane, non aliis eduliis
pretiosis, & Dauid putauit se non fore ex-
peritem culpe, si biberet aquam ex cisterna
Bethleemita allatam.

QVALES, id est, qua ratione conditi.
Delinqui enim potest, si etiam viles cibi &
crassi nimis pretiosis, minusq; vſitatis con-
dimentis parētur, aut si in parandis, nimis
multum temporis & laboris impendatur.
In qua re etiam supra mensam peccatur, vt
si quis ex variis ferculis aliquantulum deli-
ber,

*Gen. 25.
Mat. 4.*

*2. Reg.
23.*

§26 INSTRVCT. DE MODO

bet, tantum ad oblectandum palatum: & si quis oliuam vel fæniculum autem potum mandat, ut voluptas maior ex haustu vini percipiatur. Nec tamen ideo communia & usitata ciborum condimenta damnamus, ut quod acerum vel synapi, quibusdam fermentulis adhibeantur, ne sint insipida. De quo vitio S. Bernardus etiam reprehendit iam dictos fratres, quia melle vina condiebant, ut essent suauiora, & gustatui gratiora; nec non variis aromatis, ut etiam afficerent odoratum.

QVANDO, designat tempus comedendi. Nam cibum nimis mane sumptum sapiens etiam reprehendit in Principibus.

Eccles. 10. *Va*terræ, cuius rex puer est, & cuius Principes mane comedunt. S. Paulus quoque arguit.

2. Cor. II. Corinthios de tempore cœnæ. *Vnusq[ue]* inquit, cœnam suam presumit ad manducandum. Secundariò etiam culpa non caret, qui sèpius in die citra necessitatem comedit, vel ex prava consuetudine, vel ex induluie, nisi legitima causa excusat, qualis esse potest secundum S. Thomam, ciuitas, si quis à gravi persona inuitaretur. Ratio huius est, quia non cōuenit nouum cibum ingerere, cum prior nondum est digestus: tunc enim frigescit stomachus, & digestio impe-

impeditur; unde sequuntur cruditates & morbi. Idem de potu dicendum, de quo Medici proferunt exemplum oleariae bullientis, in quam si frigida aqua infundatur caro nigrascit, & insipida crudiorue efficitur.

QVANTVM, id est, quantum cibi, potus & sumendum sit. De quo respondeo primo, non posse omnibus eandem quantitatem praescribi. Sicut enim lampadi, quae crassius habet ellychnium, opus est infundere plus olei, sic homines, in quibus abundat calor naturalis, opus habent copiosiore cibo. Eadem de causa potest aliquando quis plus cibi sumere, vel quia diurno labore corpus exercuit, vel quia pridie ieiunavit. Ob has causas difficile est non transgre-
di debitam mensuram, ut confitetur B. Au-
gustinus in libro 10. Confessionum c. 31. his
verbis. Et quis est Dominus, qui non rapiatur a-
liquantulum extra metas necessitatis? Quisquis
est, magnus est ego autem non sum, quia homo
peccator sum. In qua sententia consideratio-
ne dignum mihi videtur verbum aliquitulum?
Videtur, n. ex qui quoque excessus rationem
habuisse. Deinde subiungit. sed dum ad quietem
societatis ex indigentia molestia traheo, in ipso
transitu mihi insidiatur laqueus concupiscen-
tia ipse. n. trahit mea voluptas est: Non est alius,
qua

528 INSTRVCT. DE MODO

qua transfeatur, quam quo transire cogit necessitas. Deinde aperit fraudes. Et cum salu-
sit causa edendi & bibendi, adiungit se & tan-
quam pedis sequa periculosa voluptas, & ple-
rumq; praeire conatur, Et eius causa, quod sa-
lutis causa me facere, vel dico, vel volo. Et dis-
erimen ostendit inter sanitatem & sensua-
litatem, dicens. Nec idem modus & tristis q; est.
nam quod saluti satis est, delectationi parum
est, & sape incertum fit, & tristum adhuc nece-
saria corporis cura suscitit petat, an volupta-
tia cupiditatis fallacia ministerium suppetat.
Exclamat deinde contra animam, quod de
tali incertitudine gaudeat. Ad hoc incertum
hilarescit infelix anima, & in eo preparat ex-
cusationis patrocinium, gaudens non appare-
re, quid satis sit moderationi & letudini, si
obtentu salutis obumbret negotium volupta-
tis. Ac ut ne cogites hoc negotium esse pueri-
le, virisque grauibus indignum, audi quid
subiungat. In his ergo temptationibus possum
certo quotidie aduersus concupiscentiam man-
ducandi & bibendi. Vbi notandum puto ro-
culam, quotidie, quia ut quotidie man-
ducabat, ita quotidie certabat. Addit & qui-
bus armis certauerit, a Deo acceptis, dices.
Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicare
ea, sic alimenta sumptuaria accedam. Quo-
rum

rum verborum mihi videtur geminus esse
sensus, conueniens extremis, quibus potest
in quantitate peccari, hoc est, vel in quan-
titate ciborum, vel quantitate delectatio-
nis. Sicut enim medicinæ ad certam & de-
finitam sumuntur mensuram, sic potus &
cibus: & sicut in illis non queruntur delica-
ti sapores, sic nec in ipsis immoderata lau-
tities. Dico lautos sapores non requiri eos,
quia non delinquimus sentiendo aliquem
saporem gratu in cibo & potu, (Deus enim
ideo illis indidit saporem, ut appetcentur)
sed tantum quando aut nimium sapores
persequimur, aut cōtristamur facile, si præ-
stantes sapores absint. Quod edisces, si ani-
mi tui motus obserues, sicut & quantita-
tem cibi potusue sufficientem facile nota-
bis addendo, vel diminuendo, si obserues,
ut affectus sis in corpore sub tempus cœnæ:
multò autem magis, si auxilium diuinum
implores, ut fecit S. Augustinus, & Patris
spiritualis consilium non negligas, qui tibi
& alia monita hic suggerere poterit in rem
præsentem; quæ ego, ne nimis minuta per-
sequi videar, aut fastidiosus sim, præter-
mitto.

VENIO ad alteram capituli partem, hoc
est, ad voluptatem Tactus, de qua tamen
L 1 directe

330 INSTRVCT. DE MODO

directè agere non statui, quia etsi periculo-
sor & perniciosior sit voluptate gustus, ta-
men quia quisque, qui non est omnino il-
lius laqueis constrictus, sponte eam dete-
statur & horret, tantum hic indicabo signa
quædam, à S. Bonaventura, in tractatu de
puritate conscientiæ commemorata, ut o-
stendat hunc amorem illius generis esse,
quo affie postulamus erga quamcumq; per-
sonam, etiam relig. osam. Primum est, tene-
ri desiderio illam videndi, alloquendi, &
cum ea conuersandi, & idcirco crebro co-
gitare de illa, idq; tempore importuno, ma-
ximè orationis & meditationis. Alterum
est, gaudere quando id contingit, & el con-
tristari si contrarium eueniat, ut si utatur
cōsuetudine aliorum. Tertium inittere ad
eam litteras, munera, nuncios frequentes,
& salutationes. Quartum, eius saxe recordari,
de ea loqui, & in phantasia eius specie,
gestus aliaq; reuoluere.

Vbi notandum multa ex dictis pateface-
re, quando in amore est excessus, etsi finis
& scopus sit bonus, ut sit in religiosis, qui
post amplexatum Christi consilium de-
serendo patre, matre, &c. tamen inordina-
to amore parentes, fratres, & sorores prole-
quuntur, cum nulla vel animi, vel corporis
ipitorum necessitas urget. *De*

De Malignitate.

C A P. VIII.

MALIGNITATIS nomine volui appellare ea quæ sunt in hoc capite tractanda, quia natura sua originem habet ab animo maligno & peruerso. Primum autem est DETRACTIO, quo bonum nomen alterius vel tollitur, vel extenuatur, & fit multis modis. Uno, falso illi importando malum, altero, occultum malum patefaciendo, tertio, publicum exaggerando: quarto bonum silendo. quinto, bonum ab aliis eidem attributum minuendo, vel inficiando: sexto, frigidè illud fatendo, aut adiungendo sed, hoc est, aliud malum regerendo. Septimo, non defendendo, ut certè negligenter, quando calumniam patitur, maximè si ex officio illi incumbat, ut si sit superior, defendere: ac multo amplius si occasionem prebeat calunia, nam ut benedicit S. Bernardus, nullus esset detractor; si nullus esset detractorum auditor. Ac scias, quantumuis animus tibi nō fuerit alteri præcise bonam famam adimere, si re ipsa adempta est, perinde est ac si adimere præsumpsisses.

ALTERVM caput cōprehendit aliquas peccatorum species linguae propriæ ut est blasphemia, perjurium, mendacium am-

L 1 2 phibio-

32 INSTRVCT. DE MODO

phibologia, ut cum sermoni variis sensus possunt esse subiecti; homonymia, ut cum aliud ore loquimur, aliud in corde sentimus: Contentiones, clamor, adulatio, garrulitas, rusticitas, ut cum circumstantium sermones importunè interpellamus, vel in repugnamus, vel facetiis nugisq; aures obtundimus. Vnde dicit S. Bernardus in libris de Consideratione. *Nuga in ore secularium nugas sunt, in ore vero religiosorum blasphemia.*

TERTIVM est IRA, quæ aliud non est, quam cupiditas vindicandæ iniuriæ illata. Primo autem peccari potest, si eam tantum foueamus interius in animo, quæ non nunquam degenerat in maniam. Secundo, si erumpat in minas, vel verba iniuriosa. Tertio, si in ludibria, cōtumeliosos gestus. Quartæ, in verbera, & pugnas. Quinto, si diuturno tempore indignatio alatur, contra monitum Pauli. *Sol non occidat super iraundiam vestram.*

QuARTVM sit ODIVM, quod duplex est. Vnum dicitur malevolentia, qua optamus alicui malum, & si illatum sit, exultamus. Alterum, auersio, quo interius in animo quempiam abominamur, exterius vero declinamus. Quo in genere præter modos

EPI. 4.

dos supradictos, delinquere possumus. pri-
mò, si à consuetis colloquiis, salutationibus
& visitationibus abstineamus, vel si ita fri-
gidè ista faciamus; ut potius contemptu-
quā humanitate prosequi videamur. Quo-
modo faciebant fratres Ioseph, de quibus
scriptum est. *Et non poterant ei quicquam pacifice loqui.* Geff. 37. Si dum colloquimur, oculos
coniiciamus non in frontem, sed in ea quæ
sub fronte alterius sunt, si vultu toruo, si eo
aduentante alio diuertamus, si ianuam in
faciem occludamus, si doleamus nos debe-
re eum videre vel audire loquentem, si ex-
ultemus in eius infortunio, aut aliorum de
eo querelis.

QVINTVM est IN VIPSIA, quæ est do-
lor quidam, & cruciatus animi de aliena fe-
licitate, quam vellemus illi non contigisse,
ac præterea eam putamus nostro nomini
obesse. Felicitas autem illa consistere po-
test vel in bonis animi corporisue natura-
libus, vel in supernaturalibus & gratuitis,
atq; etiam in bonis externis. ut si quis do-
leat alterum euectum ad dignitatem ma-
gnam ob præstantiam ingenii vel doctrinæ,
sibiq; antelatum, opibus auctum,

SEXTVM sit iudicium temerariū, qua-
ndo bene ab aliis facta quis interpretatur in

L1 3 decs-

334 INSTRVCT. DEMODO

deteriorem partem; vt si modestiam reputet hypocrisim, parsimoniam vocet auaritiam, liberalitatem appelleret prodigalitatem. Deinde, si verba bona aut adiaphora in sensum peruersam trahat, vt si dicat se paratus ad tolerandum iniurias, ille suspicetur id fieri ex pusillanimitate, vel etiam ex superbia, vt videatur sanctus & humilis. Tertio, si iudicet, qua intentione talia dicantur vel sint. vt si alium ex simplicitate quipiam dicentem, vel facientem, affirmet ad alios mortificandos id fecisse. Si malum exagget, si commemoret aliquid de alio, quod non conueniat eius statui, & nominis bona. Plus autem delinquitur, quando iudicium internum foris, vel verbis, vel nutibus proditur & diuulgatur. Idem dicendum est de suspicionibus temerariis, quando non exserte aliquid affirmatur, sed cum dubitacione, & in unam partem ita propendetur, ut tamen reformideretur, de cōtraria, ut quando coniecturæ, quibus nititur, non sunt admodum probabiles & manifestæ,

De Vanitate.

C A P. VIII.

HIC capiti ideo hunc titulum præfixi, quod vanæ & inania sunt, quæcunq; in

80 Hæ

eo tractantur. Prima sit superbia, quæ non est aliud quam appetitus inordinatus honoris & dignitatis, qua aliis hominib. quis anteponatur. Et nota posse eam reperiri nō solum in rebus magnis & sublimibus, sed etiam in vilibus & abiectis. Vnde bene annotauit Caietanus etiā in cocis eam regnare, dum ob coquendi peritiam se iactant. Potest autem aliquis delinquere per superbiam quatuor modis. Primus est, quando quis se iactat ob rem, quam non habet, ut ob nobilitatem, ingenium, eruditionem, quam non habet. Secundus est, quando quis iactat quidem se de re quam habet, sed aequo insolentius, ut si yēditer nobilitatem suam velut antiquam, cum sit recens & noua: & si aliquam scientiā philosophiæ consecutus sit, putet neminem sibi in caparem. Tertius est, quando quis doctrinam, vel aliud quippiam alieno labore partū suæ tribuit industriæ & inuentioni. Quartus, si fateatur quidē se ab alio consecutum, sed suo merito interueniente, q̄ tamen falsum sit.

S E C U N D A sit Præsumptio, qua quis præsumit se negotium aliquod aggressum vel perfectum, quod tamen vires eius naturales, vel supernaturales, tam animali, quā corporis excedit, idq; ex superbia,

Ll 4 q̄o

536 INSTRVCT. DE MODO

quo magnam nominis sui famam apud homines colligat vt si latine spondeat se p. roratnrum , cum Grammaticæ ignarus sit , se de mysterio S. Trinitatis vel Eucharistiax concionaturum , cum Theologiam non audierit . Similiter si vix initio facto bene orandi; vel commentandi de rebus diuinis velit condescendere monte Contemplationis , nullis antegressis passionum animi mortificationibus , variisue meditationum gradibus .

TERTIA est Ambitio , quæ est inordinata quædam cupiditas Magistratum , politici vel Ecclesiastici , aliorumq; honorificorum officiorum , vt quis frui possit honore illis deferri consueto , ac vt eorum beneficio possit aliis multis anterferri . Vnde & similia est superbiæ , sicut præsumptio . Et noris hanc ambitionem etiam inueniri in inferioribus officiis , vt opificum , qui suos habent magistros ; vt sodalitatum , quæ habent suos Præfectos , Decuriones , Imperatores . Tunc autem peccatum hoc propriè committitur , quando ab indignis appetitur dignitas , vt Episcopatus ab indocto , vel qui non est Doctor . Velsi appetatur dignitas maior , ab eo qui tantum dignus est minore ; præmium priuvi , qui dignus est tantum secundo ,

secundo, vel tertio, quia eo ipso contra veritatem se ostendit doctiorem primo. Similiter si ab uno aliquo plures dignitates ambientur, quando non desunt plures aequè digni. Item si dignus aspiret ad eas per vias illicitas, eo ipso enim prodit se vitiosum ac proinde indignum. cum honor non nisi virtuti debeatur. Rursum si idem dignus, nimis anxiè ad honores anhelet: superuacanea siquidē affectio illa declarat animum esse inordinatum. Secundo ambitione delinquitur, quando quis definito consilio & voluntate decreuisset non fungi officiis honori ad iuuandum proximum adiunctis, cum secundum S. Thomam Dominus Deus qui est omnium bonorum dator, nullum honorem imp̄tiat, nisi ad iuuādum alios. Quare ambitiosus est & concionator, qui non tam fructum animarum suis concionibus quereret, quam nominis celebritatem ex magno populi concursu.

QVARTA est Iactantia, quæ consistit in laudatione sui, suorum, sua rumque rerum, verbi causa, donorum naturalium corporis, animi, vel externorum, vt generis, opum, formæ, & similium. deinde & supernaturalium Potest autem delinqui, primo si quis plus aequo iactet se de donis & bonis, qui-

L 1 s. bus

538 INSTRVCT. DE MODO

bus caret, aut certe non habet tam præstantia, quam existimat. Secundo, si glorietur de malis verè vel falso commissis, de quibus Salomon scribit. *Latatur, cum maleficerint, & exultant in rebus pessimis.* Vbi aduerte, non solum peccari, quando quis se extollit cum damno & contemptu proximi, ut fecit pharisæus, sic in templo orans.

Prov. 2, 9

Lvc. 18.

Ago tibi gratias Domine, quod non sum sicut ceteri hominum, & velut etiam hic publicanus. Sed etiam quando tantum suam quærit in iactatione voluptatem: sicut multi sunt, qui sola gloriacione & pompa verborum efferuntur, aut summopere gaudent, si videant se placere auditoribus. Tertio, peccatur, quando quis etiam si vera profert, tamen ea profert, quæ circumstantium fidem superant, & si ob finem non bonum fiat, propriè dicitur ostentatio, q[uod]alit fuit Alscucri regis in historia Hesther. *Quod si nullus malus finis propositus sit, tamen modus ille agendi ingratus est hominibus feruentibus, & veræ perfectionis studiofis, ut bene obseruauit S. Paulus in altera*

2. Cor. 12.

ad Corinthios epistola dicens. Parco autem, ne quis existimet me supra id quoq[ue] videt in me, aut audit ex me. Promanat autem hoc vitium, primò ex voluptate quam

quam quis capit ex ostentatione, qua præ
aliis se extollit Secundo, ex lucro, vel opum,
quoniam putat se eas ita & conseruare &
augere posse, vel gloriæ & famæ apud ho-
mines. Tertio ex fastu, quo censet se esse
hominem non vulgarem, & unum ex illis,
de quibus Iob ait *Conceptum sermonem te- Iob. 4.*
nere quis potest? Debet itaque quilibet ex-
plorare causam, eamque è medio tollere,
quia valde repugnat humilitati, totius spi-
ritualis ædificii fundamento & basi: deinde
quia apud sapientes habetur ludibrio, &
vulgari proverbio dicitur *Laus propria for- dicit.* Quanquam fieri potest, ut necessitas
nonnunquam cogat aliquem ob finem
bonum, suas prædicare laudes, sicut fecit
in epistola ante citata Apostolus. *Si gloria 2. Cor. 11.*
ri, inquit, oportet, &c. Scio hominem raptum
usq; ad tertium cælum, & quoniam raptus
est in paradisum, & audiuit arcana verba,
&c. Vbi tria sunt notanda. Primum, quod
coacte ita gloriatus sit. Si gloriari, inquit,
O P O R T E T. Secundo, quod verè. vnde ad-
dit. Veritatem enim dicam. tertio, quod
summa moderatione vtratur, loquendo de
se in tertia persona. Scio hominem.

VLTIM A est verecundia. Loqueris de
vitio-

vitiosa & culpabili, quæ est immoderata tristitia de malo commisso, propter reprehensiones, contemptum & infamiam inde secuturam: itaq; facile vides, eam ori ex superbia. Quemadmodum enim hæc lætatur & exultat honoribus, & euectione ad majora: sic illa cruciatur humiliatione, contemptu, & dedecore. Quare etiam cuique speciei superbiæ, sua propria respondet V. recundia.

Ac prima quidem est, quando quis suo pre motu considerans, vilitatem suam, & defectus pudore suffunditur. Consideratio autē illa primo potest esse de defectib. corporalibus, vt de vitiato membro, vel a primo ortu, vel fortuito casu: tum de spirituallibus, vt tarditate ingenii, memoria labili, & similibus. Tertio, de inopia bonorum fortunæ, vt quod sit natus pauperibus parentibus, humili loco, vt in villa vel pago vili. Nam et si dedecus & vilitas propriè nō sequatur nisi mala culpæ, & contra honor sequatur tantum virtutem, tamen ordinariè ad omnia defectuum genera se porrigit, vt paupertatem, feruitutē, & id genus alia; sicut honor extendit se ad quamvis excellentiam & dignitatem, vt nobilitatem, opes magnas, eruditionem raram.

ALTERA

ALTERA opposita est Præsumptioni circa administrationes, & actiones dum homo pudore afficitur, quod in opera sua præstanta longè fuerit inferior sociis. Secundo, quod operam non locarit in iis rebus quæ maxime eius statui conueniebant, & maximè si vel ab æqualibus, vel etiam ab inferioribus sit superatus. Tertio, si viliora, abiectioraq; ipsi officia commissa sint, quæ æqualibus. siue spectetur ministeriorum qualitas in iis, siue ordo & dispositio. Quartto & ultimo, si ministerium, qualemcumque illud fuerit, infeliciter perfecerit, vt si concionantem memoria fefellerit, si errorem in colloquendo, cantando, &c. non vulgarem commiserit.

TERTIA opposita est Ambitioni, vt si quis pudore suffundatur, quod non euectus sit ad dignitatem, quam arbitrabatur sibi deberi, & si ea æqualibus suis delata sit. Secundo, quod obtinuerit quidem dignitatem, quæ aliorum etiam iudicio illi deberi visa sit, sed postea totius populi arbitrio ab iisdem importunè illi adempta sit.

QUARTA & postrema opponitur vanæ gloriae. vt si quis erubescat, quod non laudetur, vel non tantus honor illi publicè deferatur, quantus meritò deberet. Secundo, quod

342 INSTRVCT. DE MODO
quod in præsentia multorum contemna-
tur, & exsibiletur.

INDICIA manifesta vitiolæ verecun-
diæ sunt, primo, quando quis post malum
aliquid commissum, cauendi dedecoris
causa, non reformidat præuaricari legem
diuinam, ut configere mendacium, quod
solet contingere imperfectis, aut ætate, ut
pueris: aut virtute, ut sunt tyrones, & cepidi.
Secundo, quando quis opus aliquod virtu-
tis, ut auditionem Misæ in festis præter-
mitteret, ne notetur esse malè vestitus, aut
exercitium deuotionis consuetum desere-
ret, ne irrideatur, vel pro adulatore ha-
beatur.

RESTAT nunc, ut exponam verecun-
diæ, quæ timetur in actionibus obligato-
riis, quæ proprio & speciali nomine dicitur
Erubescencia, quod originem suam habet à
rubore, qui in vultu verecundantis ob con-
cursum sanguinis appetet, conatur enim
natura illo quasi velo dolorem obtegere.
Quisquis igitur opus virtutis lege præce-
ptum omittit, reformidans, vel quod non
recte præstabit, vel cum summo suo podo-
ze, peccat in erubescencia. Vbi aduenten-
dum quoq; est, quam magna tunc temporis
est verecundia vel erubescencia; nonnum-
quam

quam enim tanta est, ut hominem reddat attonitum, similemque iis qui de potestate mentis exierunt. Quanquam multos natura ad id impellit, ut timidos, & melancholicos.

Ex altera parte obseruare potes (quamvis id vsuuenire non solet in spirituali vita cultoribus, sed potius in peccatoribus) an aliquando huiusmodi tuo statu indignos actus exercueris, & opera aliqua virtutis, quae facere tenebaris, nullo inde oborto rubore, neglexeris. Quod in rebus leuibus etiam potest contingere tyronibus ad laudabilem vitam recens conuersis. antiquis quoque nonnullis qui incuria sua in servitio diuino oblangueruunt.

De Otiositate.

C A P. IX.

QUONIAM bonum quod homo facit non bene, habetur pro infecto, & otiosus is dicitur, qui nihil facit, nomine otiositatis comprehendam tam eos qui nihil boni operantur, quam qui bonum quod agunt, operantur imperfecte. Ad primum mentem pertinet imprimis *Imprudentia*, quam sicut prudentia per omnes virtutes, ita per omnia

omnia vitia vagatur. & sicut illa conflatur
ex multis particularibus virtutibus. ita hæc
ex particularib. vitiis. Inter quæ vitia prin-
cipem locum tenet *Præcipitatio*, qua homo
opus aliq; subito aggreditur, nulla ante-
gressa præmeditatione, qua ratione & via,
quibusq; mediis id rectè perfici queat, & id-
circo perperā fit. Huius proximum est *Te-
meritas*, qua etiam cōtemnit præmeditari
& consilia omnia respuit. Secundum est, *In-
consideratio*, qua homo negligenter atten-
dit ad media idonea, quæ consilio rationis
suggeruntur, ad rem perficiendā. Tertium
est *Inconstantia*, qua homo anceps hæret, &
licet media idonea inuenerit, tamen non
imperat voluntati ut opus bonum exequa-
tur. Voluntas etiam velut eneruis à pertur-
batione victa in diuersum inclinat. Quod
autem quiescat & quasi obdormiat inte-
rius, oritur à *Negligentia*, exterius verò non
exequatur, nascitur à *Pigritia*, vel si exequi
conetur, sed cunctabundè, à *Torpore*.

Post imprudentiam sequitur *INOBE-
DIENTIA*, quæ etsi videatur religiosorum
propria, est tamen communis omnibus
Christianis, non solum erga Deum, & Pa-
pam eius in terra Vicarium, sed etiam erga
Principes seculares, & multo magis erga
Episco-

Episcopos Deinde est filiorum erga paren-
tes, vxorium erga maritos, seruorum in Do-
minos, militum erga Capitaneos, discipu-
lorum erga magistros, & cuiuslibet erga
suum superiorem, cui aliquo modo est sub-
iectus. Debet ergo subditus primo expen-
dere, si imperata fecerit, si regulam suam
seruarit in ordine, vel statu proprio prescri-
ptam; vel si seruarit quidem, sed cum multa
imperfectione, vt si mente improbarit man-
datum superioris, si eum de nimia seuerita-
te, indiscretione, exigua caritate accusari,
si questus sit sibi potius quam aliis impera-
tum hoc vel illud. Deinde si voluntate re-
stiterit, vel ægrè mandata præstiterit, si ver-
bis se purgarit, murmurarit, obstrepuerit.
Si deniq; tardè exequi cœperit, tardius pro-
secutus fuerit & imperfecte absoluerit.

TERTIA est Injustitia negativa, qua
homo negligit dare cuiq; quod iure debe-
tur. Ut si curam aliorum gerat aliquo mo-
dorum iam dictorum, examinet num o-
mnes satis instrui curauerit de iis quæ per-
tinent ad salutem, & multo magis, quæ ad
proprium officium, & exercitium. Secun-
do, num subditos correxerit, & quidē con-
uenienter ad eorum emendationem. Ter-
tio, an debitas pœnas, & quidem prouoxæ

M in gra-

346 INSTRVCT. DE MODO

grauitate ab eis exerit. Ex alia parte si ipse
sit subditus, examinet, an instructionē suo
muneri necessariam acceptarit? an æqui
boniq; consuluerit admonitiones? an pœ-
nam iniunctam repudiarit, & si non, an li-
benti animo, vel totā, vel partē complerit?

Quarta sit Ingratitudo, quæ primò in
eo consistit, quod beneficium acceptum
non agnoscatur pro beneficio, sed pro de-
bito. Secundo, quod silentio suppressatur,
tertio, quod nullo studio vel cura recola-
tur. quarto, q; extenuetur, vel quoad quan-
titatem, vel qualitatem, vel modum, vel e-
tiam intentionem conferentis. quinto, q;
quis male loquatur de illo, vel eius auctore.
Sexto, quod omnium deterrimum est, si
damno donator afficiatur, vel in persona,
vel existimatione, vel facultatibus.

Amplius, potest expendere tentationes,
an illis restiterit, vel nihil, vel parum, vel
languidè; & si grauis fuit, an auxilium diu-
num in oratione implorarit? an ieiuniis, ci-
ficiis, disciplinis corpus suum exemplo D.

2. Cor. 9. Pauli castigarit? An deniq; remedii his v-
suratis mox, cessante tentatione, ea dese-
ruerit?

De aliis deuotionis actionibus, inquiri
potest, an aliquando sicut intermisce, an satis-
tem.

temporibus repetitæ, idq; debita industria
& solicitudine, an eas ad fines à superiorib.
& regula destinatos applicari?

ATQUE vt finem tandem faciamus in
hac instructione pro Examine, moneo, si
quis in conscientia sua, alia defectuum ge-
nera hic non annotata, deprehenderit, a-
gat Deo gratias pro lumine sibi concessio-
& indies maiores faciat progressus, vt fecit
S. Augustinus in libris Confessionum, dicēs.

Quid cum me domi sedentem stellio muscas

Lib. 10.
c. 35.

captans, vel aranea retibus suis irruentes im-
plicans, sape intentum facit. Verum, quia da-
ta opera nolui plura hic adiūgere, ne æquo
longius excurrat Tractatus, tantum mo-
nitos cupio tyrones, ne existiment horum
omnium defectuum examen ad se pertine-
re, sed eorum tantum, qui sunt sui status
proprii. Nec debent angi consuetis scrupulis,
an consensum in hunc vel illum de-
fectum præstiterint, sed omnia patefacent
Confessario, illiusq; definitioni parebunt,
sicut & initio dixi. De reliquis duobus pun-
ctis (vt de quarto, in quo poscenda est ve-
nia pro lapsibus deprehensis, & de quinto,
in quo proponenda est emendatio,) nihil
dicendum occurrit, quia clara sunt, & in-
tellectu facilia.

VNVM Examen est, quod consultur ty-
ronibus in Meditandi exercitatione,
nempe ut in fine cuiusque meditationis il-
lud instituant breuiter, eo modo quo iam
dicam. Nam ex reflexione in seipsum, quis-
que aduertere potest, bene ne an malè me-
ditatio processerit: si enim malè aliquot
diebus succedat, cogitat de apponendo an-
tidoto. Ut ergo recte eam instituat, obser-
uare debet, a qua radice pullulent distra-
ctiones supra descriptæ, quas patitur, ut
eas possit extirpare. Quod facile efficiet
beneficio examinis sequentis. Exemplum
damus huiusmodi. Inter meditandum re-
niat alicui in mentem, quam præclaro pre-
mio sit pro suis laboribus ornatus, tum
quanto omnium applausu sit exceptus, de-
inde in animo exultet, ob victoriam ex ho-
ste relatam, mox optet illud ubiq; diuulga-
ri, aut alias similes agit et cogitationes: is
inquam, persuadere sibi debet, haec omnia
nata esse ex superbia, & vana gloria. Dein-
de ex eadem natum etiam eius cōtrarium;
ut si timeret se non obtenturum tale præ-
mium; vel tristaretur se non obtinuisse, aut
dole-

doleret competitori obtigisse, aliasue similes cogitationes versaret. Idem faciendum circa ariditatem, desolationsq; quæ similia sunt impedimenta.

Expendendum quoque est, dum oratio non processit ex voto, an seruatæ sint Præparatioes vicinæ & immediatæ. Si non sint, existimet hāc esse causam infelicitatis exītus, & ideo in posterum prouideat. Quod si ex voto proc̄ssit, videat, quomodo se gesserit, & eundem deinceps modum retineat.

Quod ad vsum alterius Examinis attinet. Dico primo, hominem ardētem suæq; perfectionis cupidum, non esse contentum sola agnitione suorum defectuum, nisi porro progrediatur ad eorundem extirpationem, & magno erectoq; animo quasi in dīcto bello dicat cum Davide Persequar ini- psal. 17.
micos meos, Et comprehendam illos, Et non conuerter, donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt stare, cadent sub tu pedes meos: Et comminuam eos, Et puluerem ante faciem venti, Et lutum platearum delebo eos. Secundo dico, quod ponere debeas ob oculos defectum quemcunque volueris, & primo diluculo parare te ad pugnam ineūdam cum illo, implorato diuino auxilio his verbis.

Mm 3 Dene

150 INSTRVCT. DE MODO

Deus in adiutorium meum intende, Domine
ad adiuvandum me festina. Adiutus enim
ab illo, securè quoq; dicere poteris. Si con-
fistant aduersum me castra, non timebit cor
meum, si exurgat aduersum me pralium, in
hoc ego sperabo.

Quod verò ad examen particulare atti-
net, quod omnino deberet esse distinctum
à communi. (Dicitur autem particulare,
quia in eo vnum tantum peculiare vitium
expenditur) instituendum videtur vel ali-
quantulum à prandio, vel ante cœnam, in
eoque excuties, quoties in illud particulare
vitium sis relapsus. Numerum autē lapsu-
m in charta, quæ notatos habeat totius
hebdomadæ dies annotabis, vel cyphra, vel
lineola, vel globulis Rosarii adnumerabis.
Hebdomade finita longiorem lineam du-
ces, & proxime adiunges lineolas lapsuum
in sequentis hebdomadæ, atque ita dein-
ceps perges, conferendo diem præsentem
cum præterito, & hebdomadem cum
hebdomade, sicut liquet ex
subiecto type.

Hoc

MEDITANDI PARS III. 54°

III	I	Dom. 9.	8
III	II	Lun. 7.	8.
III	III	Mar. 8.	6
I	III	Merc. 5.	7.
III	III	Louis. 6.	6
II	II	Ven. 7.	5
I		Sabb. 7.	4

Hoc autem fit ad cognoscendam promptius emendationem. Quae si facta sit, gratias ages Deo: si secus, operam dabis ut sis diligentior. Ad uberiorum autem huius rei fructum, facilioremque usum notanda sunt sequentia.

Primum est, ut quories aduertis te in defectum relapsum, manum pectori admonueas, & de lapsu doleas; quod etiam fieri potest, advertente nemine. Idque seruiet ad retinendum numerum pro tempore examinis, & ad excitandum in animo dolorem, voluntatemque abstinenti de cetero.

ALTERVM est, quod unum tantum vitium ob oculos ponendum sit: experientia enim docet, verum esse versiculum,

Mm. 4. Plurim.

352 INSTRVCT DE MODO

Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Et nosti quendam integrum fasciculū virgarum simul colligatarum nō potuisse diffringere, diffregisse tamen singulas, vbi solutæ fuissent. Et mihi semper visa est illusio diabolica in plures defectus oculos mentis intendere, quia virtus eius, simulatq; distractitur, languescit, & victoria amittitur. Imo iudico, si vitium aliquod multos habeat ramos, singulos separatim esse exutiendos.

TERTIVM est, cum omnium vitiorum, sicut & virtutum, actus alii sint interni in animo, alii externi in corpore, sequendo ductum humanæ nostræ naturæ ordinarium, te debere inchoare examen ab externis, ut pote nobis magis notis. Vnde & omnis cognitio nostra oritur habet à sensu. Hunc

22. q. 16. a. 6. procedendi modum tradit. Thomas dum disputat de modo acquirēdi humilitatem.

Homo, inquiens, ad humilitatem peruenit per duo. Primo quidem, & principaliter per gratia donum, & quantum ad hoc, interiora praecedunt exteriora. Aliud autem est humanum studium, per quod homo prius exteriora cohibet, postmodum pertingit ad extirpandum interiorem radicem. Accipe huius rei exemplum. Qui cholericus est, & natura iracundus secundum hoc examen primo deberet cohi-

cohibere impetum iniiciendi manus in eum a quo iniuria afficitur, si id facere consuevit. Deinde abstinere etiam à verbis consumeliosis terro & à nutibus atq; signis, deniq; supra hęc, etiam motus animi internos comprimere. Si quāras, quid agendum sit de aliis rāmis, dum hæret in vno, nempē in primo Respondeo, non debere esse prēcipitē, sed si aduertat, satis fore si abstineat.

QVARTVM sit, rationem optimam cognoscendi suum profectum, esse, obseruare seipsum. Si enim deprehenderit cholericus in simili casu se non esse amplius grauius commotum, aut cito commotionem evanuisse, certo credere potest se multum in mansuetudine profecisse, eoq; plus, quo occasiones succensendi extiterint maiores & crebriores. Quare & progredi poterit ad alia vitia.

QVINTVM est, ut initium fiat à vitiis quibus sæpius impugnamur, vel maiore damnō afficiamur in vita spirituali. Vbi enim ab eorum infestatione liberati fuerimus, alacriores, fortioresq; ad cætera expugnanda erimus, plusque ex adeptis victoriis animati & incensi.

SEXTVM sit, hoc Examen quoq; posse institui ad cōparandas virtutes, hoc modo.

Mm 5 Ponat

Ponat homo ob oculos virtutem, quam voluerit, & arbitratur salubriorem, tum statuat, quod illius actus quotidie velit exercere, quaq; hora vel tempore exigere a se velit rationem. Si proposito fecerit satis, gaudeat & Deo gratias agat: si non fecerit, doleat, & numerum lapsuum annotet modo superius dicto, & ita progrediatur.

SEPTIMVM est, omni industria labrandum esse, ut hoc exercitium cum omni alacritate fiat, occasionesq; omnes defugendas, quod tedium afferant. Dici enim non potest, quanto conatu dæmon illud impedire studeat. Primo curando, ut memoria excidat: vel occupatione aliqua interueniente impediatur, tum persuadendo, quam exiguum ex eo collegerit fructum. Totum autem hoc facit malignus ille quia nouit, quam facilè hac via homo ab eius tyrannie liberetur & ad perfectionem perueniat. Conueniens ergo erit definire horam certiorem, & commodiorem, & speciatim a Domino etiam atq; etiam postulare donum perseverantiae, dicendo cum Davide. *Conferma hoc Deus, quod operatus es in me.*

TO RVM hoc caput, librumq; concludam, si vnum hoc te monuero, cum hec animæ nostræ terra, post maledictionem ab

Ada-

Psal. 38.

MEDITANDI PARS III. 555

Adamo acceptam, non aliud producat ex
se, quam spinas & tribulos, operam des, ut
quamprimum diuinæ gratiæ, huiusq; ex-
aminis beneficio virtutes aliquas in ea plan-
taueris, non statim curam omnem abiicias;
tum quia facile à dictis vitiorum spinis po-
sunt suffocari, tum quia, si cultus diligens
ablit, proclive est, ut paulatim exarescant,
& pereant. Volo dicere, opus esse, ut ab a-
ctionibus vitiosis abstineatur, & sedulo cre-
broq; virtutes exerceantur, donec semel
confecto huius vitæ curriculo, ad regnum
cælorum, ubi terra est harum plantarum
propria, condescendamus. Id quod nobis di-
uina Maiestas per suam immensam
misericordiam largiatur.

AMEN.

F I N I S.

Latus Deo Deiparae.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN